

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И ВОДОСТОПАНСТВО
ТЕЛО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ИПАРД

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИПАРД ПРОГРАМАТА
2014-2020 ЗА 2021**

(согласно Член 59 од Секторската Спогодба)

Мај, 2022

Содржина:

1. Кратко резиме	7
2. Измени на општите услови од релевантност за спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020 9	
2.1 Политичка и институционална рамка	9
2.2 Макроекономска состојба.....	12
2.3 Демографска состојба.....	14
2.4 Земјоделско производство и економија.....	15
2.5 Промени во националните и секторски политики	24
2.6 Шеми на национална поддршка	25
3. Оценка на напредокот во спроведувањето на целите, приоритетите, мерките и групите на инвестиции 27	
3.1 Резиме на стратешката рамка на ИПАРД Програмата 2014-2020	27
3.2 Анализа на напредокот во спроведување по мерки.....	28
3.2.1 Мерка 1 – Инвестиции во физички средства на земјоделските стопанства	30
3.2.2 Мерка 3 – Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи.....	33
3.2.3 Мерка 7 – Диверзификација на земјоделски стопанства и развој на бизниси	35
3.3 Географска анализа на спроведувањето на ИПАРД Програмата	37
4. Активности превземени за подобрување на квалитетот и ефикасноста на спроведувањето на ИПАРД 39	
4.1 Активности превземени од Телото за управување со ИПАРД.....	39
4.2 Активности превземени од НАО и Управувачката структура.....	42
I. Ефективно функционирање на системот за управување и внатрешна контрола на ИПАРД Програмата 2014-2020	43
II. Финансиско управување со ЕУ фондовите во Република Северна Македонија и законитост и правилност на направените трансакции.....	53
4.3 Активности превземени од страна на ИПАРД Агенцијата	55
4.3.1 Напредок во собирање на податоци за следење	55
4.3.2 Резиме од следењето на договорите	55
4.3.3 Критични прашања во спроведувањето на ИПАРД Програмата	58
4.3.4 Резултати од направените контроли на лице место и идентификуваните нерегуларности 59	
4.4 Извештај за работата на Комитетот за следење на ИПАРД.....	59
4.5 Евалуација на ИПАРД Програмата	59
4.6 Искористување на мерката Техничка Помош	60
4.7 Активности за вклучување на засегнатите страни во спроведувањето на ИПАРД	62
4.8 Публицитет и информирање за спроведувањето на Планот за комуникација.....	63
5. Финансиски табели кој ја покажуваат поддршката на Унијата, националната поддршка и вкупните трошоци по мерка и сектор	66

6. Координација на ИПАРД фондовите со националното финансирање, други ИПА компоненти, МФИ и донаторска поддршка	68
a. Механизми и активности за координација на ИПАРД.....	68
b. Комплементарност на ИПАРД-помошта со националното финансирање.....	68
c. Комплементарност на помошта ИПАРД со другите компоненти на ИПА	69
d. Комплементарноста на ИПАРД-помошта со другите МФИ и донаторската поддршка	69
7. Заклучоци од спроведувањето во 2021 година	70

Листа на табели:

Табела 1: Главни макроекономски индикатори.....	13
Табела 2: Дел од популацијата над 65 години.....	14
Табела 3: Земјоделски површини по категории на користење во 000 хектари	16
Табела 4: Број на земјоделски стопанства и расположлива површина по стопанство.....	17
Табела 5: Ожнеана површина под житарици во Ха	17
Табела 6: Ожнеана површина под сточна храна во Ха.....	18
Табела 7: Ожнеана површина под индустриски култури во Ха	18
Табела 8: Набрана површина под градинарски култури во Ха	18
Табела 9: Производство на овошје во тони	19
Табела 10: Лозови насади (површина) и производство на грозје (вклучително и трпезно)	19
Табела 11: Број на грла	19
Табела 12: Производство на месо во тони	19
Табела 13: Производство на млеко во 000 литри	20
Табела 14: Просечна нето плата по вработен во €	20
Табела 15: Вработени во земјоделство, шумарство, рибарство и преработка на храна	20
Табела 16: Трговија и трговија со земјоделски и рибни производи 2017-2021 (во милиони €)	21
Табела 17: Преглед на трговијата со основни земјоделски и прехранбени производи за периодот 2019, 2020, 2021 (во милиони €)	24
Табела 18: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за финансиска поддршка	25
Табела 19: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за рурален развој	26
Табела 20: Буџет со ЕУ придонес по мерки 2014-2020, во €.....	27
Табела 21: Преглед на спроведувањето на ИПАРД по јавни повици на крај на 2021 година	28
Табела 22: Показатели на квалитетот на спроведување (заклучно со 31.12.2021).....	29
Табела 23: Мерка 1-барања по јавен повик	30
Табела 24: Преглед на барања по приоритетни сектори во Мерка 1	31
Табела 25: Мерка 3-барања по јавен повик.....	33
Табела 26: Преглед на барања по приоритетен сектор во Мерка 3.....	33
Табела 27: Мерка 7-барања по јавен повик	35
Табела 28: Преглед на барања по приоритетен сектор во Мерка 7.....	36
Табела 29: Преглед на барања по општини	38
Табела 30: Финансиско спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020.....	66
Табела 31: Годишни исплати кон корисници во 2021.....	67
Табела 32: Кумулативни исплати кон корисниците	67
Табела 33: Финансиски перформанси (јавни трошоци (ЕУ + национални трошоци) наспроти последниот одобрен финансиски план).....	67

Листа на прикази:

Приказ 1: Структура на вкупната популација по старосни групи во 2010 и 2021	15
Приказ 2: Бруто додадена вредност во земјоделството по региони, 2020.....	16
Приказ 3: Развој на трговија со земјоделски производи за периодот 2017-2021 во милиони €	21
Приказ 4: Преглед на податоци за увоз, извоз и трговски биланс (во мил. €) со ЕУ-28 за период 2017-2021 и ЕУ-27 за 2020-2021.....	23
Приказ 5: Преглед на барања по вредност на инвестицијата во мерка 1.....	30
Приказ 6: Преглед на барања по тип на инвестиции во Мерка 1.....	32
Приказ 7: Преглед на барања по вредност на инвестиција во Мерка 3.....	33
Приказ 8: Преглед на барања по тип на инвестиции во Мерка 3.....	34
Приказ 9: Преглед на барањата по вредност на инвестијата во Мерка 7.....	35
Приказ 10: Преглед на барања по тип на инвестиции во Мерка 7	36
Приказ 11: Преглед на барања по статистички региони	37
Приказ 12: Преглед на вкупните јавни трошоци по статистички региони	38

Листа на кратенки:

Чл.	Член
БП	Бизнис План
ГД АГРИ	Генерален Директорат за земјоделство и рурален развој
ЕК	Европска Комисија
ЕУ	Европска Унија
ЕРЗС	Единствен регистар на земјоделски стопанства
БДП	Брути домашен производ
БДВ	Бруто додадена вредност
Ха	Хектари
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИПАРД Агенција	АФПЗРР – Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и рурален развој
М 1	Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства - Мерка 1,
М 3	Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и риболовни производи - Мерка 3
М 7	Диверзификација на фармите и развој на бизнисот - Мерка 7
М 9	Техничка помош - Мерка 9
ТУ	Тело за управување со ИПАРД
МАФА	Повеќегодишен договор за финансирање
МАФФ	Повеќегодишна рамка за финансирање
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МК	Комитет за следење на ИПАРД 2014-2020
МИПД	Повеќегодишен индикативен плански документ
МФ	Министерство за финансии
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
УС	Управувачка структура
НАО	Национален службеник за авторизација
НБРСМ	Национална банка на Република Северна Македонија
АПРЗ	Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството
НСЗРР 2014-2020	Национална стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020
НВО	Невладини организации
НФ	Национален фонд
Бр.	Број
УЈП	Управа за јавни приходи
СД	Секторски договор
ДЗИ	Државен земјоделски инспекторат
ДЗС	Др/авен завод за статистика
ВЈТ	Вкупно јавни трошоци
ТПП	Технички предлог проект

Предговор

Годишниот извештај за имплементација на ИПАРД Програмата 2014-2020 е подготвен во согласност со член 59 (4) од Секторскиот договор: Извештаите од ставовите (1) и (2) се испраќаат, по испитување и одобрување од ИПАРД. II комитет за следење, **до НИПАК за доставување до Комисијата** со копии до НАО и Ревизорското тело.

Како што е наведено во член 59(1) од Секторскиот договор, до 30^{ти} јуни секоја година по целата календарска година на спроведување на ИПАРД II Програмата, Телото за управување со ИПАРД ќе го поднесе извештајот за спроведување на ИПАРД II во 2021 година до 30^{ти} јуни 2022 година во согласност со услови утврдени со Секторскиот договор. Активностите за подобрување ги опфаќаат аспектите на спроведувањето на Програмата во 2021 година.

Географската примена на ИПАРД Програмата 2014-2020 се однесува на целата територија на Република Северна Македонија.

1. Кратко резиме

ИПАРД Програмата за програмскиот период 2014-2020 година беше одобрена на 13^{ти} февруари 2015 година со Одлука на Комисијата Ц (2015) 760. Првата модификација на Програмата беше одобрена со Одлуката на Комисијата Ц (2019) 6038. Актуелната, трета модификација на Програмата беше одобрен во 2021 година со Одлука на Комисијата Ц (2021) 5552.

Индикативните максимални износи на придонесот на Европската унија за имплементација на ИПАРД Програмата во рамките на ИПА II се утврдени на следниов начин:

Год.	2014	Индикативна сума					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вкупно	5.000.000	5.000.000	5.000.000	6.000.000	10.000.000	14.000.000	15.000.000

ИПАРД Програмата 2014-2020 обезбедува поддршка преку пет мерки (четири од нив акредитирани во програмскиот период 2007-2013):

1. Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства – Мерка 1,
2. Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи – Мерка 3;
3. Инвестиции во рурална јавна инфраструктура – Мерка 5 (акредитација уште не е добиена поради недостаток на човечки капацитети во ИПАРД Агенцијата);
4. Диверзификација на фармите и развој на бизнисот – Мерка 7,
5. Техничка помош – Мерка 9.

Имплементацијата на Програмата започна во април 2017 година. До крајот на 2021 година се објавени седум јавни повици, дел од нив за различни ИПАРД мерки:

1. Јавен повик 01/2017 за поднесување на барања по мерка 1, 3 и 7;
2. Јавен повик 01/2018 за поднесување на барања по мерка 3,
3. Јавен повик 02/2018 за поднесување на барања по мерка 1
4. Јавен повик 01/2019 за поднесување на барања по мерка 7,
5. Јавен повик 02.2019 година за поднесување на барања по мерка 3,
6. Јавен повик 01/2020 за поднесување на барања по мерка 1,
7. Јавен повик 01/2021 за поднесување на пријави по мерка 7.

Имајќи го предвид големиот број раскинати договори и имајќи го предвид времето и средствата што преостануваат за реализација на Програмата, македонските власти планираат објавување на уште еден јавен повик во 2022 година.

ИПАРД барања по јавен повик:

Број на јавен повик	Поднесени барања	ЕУ придонес	Одобрени барања	ЕУ придонес	Платени барања	ЕУ придонес
01/2017	1.648	72.329.985	900	15.949.967	865	13.176.490
01/2018	65	15.306.651	38	6.496.155	36	2.928.871
02/2018	1.099	18.335.969	640	6.420.497	584	2.522.054
01/2019	261	43.821.070	80	6.470.773	39	932.626
02/2019	61	16.763.734	49	8.578.991	19	1.246.554
01/2020	748	21.011.113	453	5.900.873	227	855.169
01/2021	250	32.490.820	31	1.599.984	/	/
Вкупно	4.132	220.059.342	2.191	51.417.240	1.770	21.661.764

Извор: Тело за управување со ИПАРД, Систем за следење, 2022

На крајот на 2021 година, повеќе од 85% од ЕУ средствата на Програмата беа одобрени/оговорени, а 36% беа исплатени. Имајќи го предвид правилото „n+3“, притисокот за искористување на средствата од Програмата сега се префрла на самите корисници (за забрзување на инвестициите и поднесување барање за плаќање) како и на Секторот за одобрување на плаќања во ИПАРД Агенцијата.

Досегашното искуство покажува дека засегнатите страни во македонскиот земјоделски и рурален сектор имаат висок интерес за искористување на можностите од ИПАРД Програмата. ЕУ придонесот на поднесените проекти е повеќе од 3 пати поголем од расположливите средства во Програмата. Сепак, бројот и нискиот квалитет на поднесените барања (недостасуваат документи во апликацискиот пакетот и времето потребно за комплетирање на пакетот) влијаеше на времето потребно за нивна обработка од страна на Агенцијата. Дополнително, во текот на 2021 година пандемијата влијаеше и на времето за обработка на барањата. Тоа се одрази негативно на капацитетот со човечки ресурси во оперативната структура.

Јавен повик	Објавен во месец	Одобрувањето во месец	Потребно време за одобрување
01/2017	април 2017	август 2018	15 месеци
01/2018	ноември 2018	април 2019	4 месеци
02/2018	декември 2018	август 2019	6 месеци
01/2019	октомври 2019	јули 2020	7 месеци
02/2019	декември 2019	септември 2020	7 месеци
01/2020	февруари 2020	јануари 2021	10 месеци
01/2021	јули 2021	февруари 2022	5 месеци

Извор: Тело за управување со ИПАРД, Систем за следење, 2022

2. Измени на општите услови од релевантност за спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020

2.1 Политичка и институционална рамка

Во однос на политичките критериуми, Северна Македонија продолжи со напорите за зајакнување на демократијата и владеењето на правото, вклучително и преку активирање на постоечките контроли и рамнотежи и преку достапност до клучните политички и законодавни прашања. Опозициските партии останаа активно вклучени во Парламентот и во некои прилики ги поддржаа клучните закони поврзани со ЕУ. Сепак, парламентарната работа беше попречена од политичката поларизација, надополнета со КОВИД-19, што повремено влијаеше на нејзините обични функции. Треба да се посвети големо внимание при користењето на брзи процедури, кои треба да се ограничат за да се обезбеди ефективна контрола и консултација со законодавството. Навременото и суштинско спроведување на реформската агенда бара одржлива поддршка од општеството како целина. Меѓуетничките односи останаа стабилни, а Охридскиот рамковен договор продолжи да се спроведува.

Граѓанските организации продолжија да бидат активни и имаат важна улога во реформскиот процес. Потребни се дополнителни напори за да се обезбеди понавремен, позначаен и транспарентен консултативен процес со граѓанското општество. Во контекст на предизвиците со кои се соочуваат при закрепнувањето од кризата КОВИД-19, се очекува владините и невладините актери да градат долгорочни партнерства и да ја зајакнат постојната соработка.

Северна Македонија е умерено подготвена во реформата на јавната администрација. Постигнат е одреден напредок во финализирањето на хоризонталниот функционален преглед на државната администрација. Важно е хоризонталниот функционален преглед да биде усвоен од Владата. Северна Македонија во моментот ја ревидира законската рамка за управување со човечки ресурси преку ревизија на Законот за административни службеници и Законот за вработени во јавните служби и воведува нов Закон за врвна менаџерска служба. Новата рамка треба да го подобри управувањето со човечките ресурси низ администрацијата и ќе придонесе за обезбедување подобро почитување на вработувањата, унапредувањата и отпуштањата врз основа на заслуги, вклучително и на ниво на повисоко раководство.

Треба да се обезбеди поголема транспарентност во однос на медиумското рекламирање од страна на државните институции и политичките партии. Властите треба да ги зголемат своите напори за реформирање на јавниот радиодифузен сервис, обезбедувајќи негова независност и финансиска одржливост. Јавниот радиодифузен сервис усвои петгодишна развојна стратегија, но реформскиот процес е отежнат поради одложувањето на назначувањето на членовите во неговиот управен совет и на Советот на Агенцијата за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги. Кризата КОВИД-19 имаше силно економско влијание врз медиумскиот сектор, особено врз регионалните и локалните актери. Медиумите беа вклучени во пакетот помош, но работничките права на новинарите сè уште треба да се решат.

Во однос на регионалната соработка, Северна Македонија ги задржа добрите односи со другите земји од проширувањето и го задржа својот ангажман во регионалните иницијативи. Постојните билатерални договори, вклучително и Договорот од Преспа меѓу Северна Македонија и Грција, како и Договорот за пријателство, добрососедство и соработка со Бугарија, треба да се спроведуваат со добра волја од сите страни.

Северна Македонија постигна одреден напредок во исполнувањето на минатогодишните препораки и е умерено подготвена да се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили во Унијата. Интеграцијата со ЕУ во трговијата и инвестициите остана вкоренета и за време на пандемијата. Нивото и структурата на трговијата и производното производство беа погодени од заклучувањата и прекините на синџирот на снабдување, дома и во земјите трговски партнери. Структурата на индустријата континуирано се подобрува. Влошувањето на продуктивноста на трудот и конкурентноста на цените во 2020 година во голема мера го одразуваат економското влијание на пандемијата и владините мерки за задржување на работните места. Наставните програми за стручно образование (СОО) се подобрени. Сепак, недостигот на вештини, како одраз на недостатоците во наставните програми за образование, празнините во капиталните инвестиции и ограничената интеграција на домашните фирми во глобалните синџири на снабдување го ограничуваат потенцијалниот раст.

Клучни датуми на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ:

- јуни 2003 година: Самитот ЕУ-Западен Балкан во Солун ја потврди перспективата на ЕУ за Западен Балкан.
- март 2004 година: Земјата аплицира за членство во ЕУ.
- април 2004 година: Стапува на сила Спогодбата за стабилизација и асоцијација.
- декември 2005 година: Доделен е статус на земја кандидат.
- октомври 2009 година: Европската комисија за прв пат препорачува отворање на пристапните преговори.
- декември 2009 година: Безвизно патување во Шенген зоната за граѓаните на земјата.
- март 2012 година: Започна Пристапниот дијалог на високо ниво со Комисијата.
- ноември 2015 година: Европската комисија ја условува својата препорака со продолжување на имплементацијата на договорот од Пржино и суштински напредок во спроведувањето на „Итните реформски приоритети“.
- февруари 2018 година: Европската комисија ја усвои својата стратегија за „Кредибилна перспектива за проширување и зајакнат ангажман на ЕУ со Западен Балкан“.
- април 2018 година: Европската комисија препорачува Советот да одлучи да се отворат пристапните преговори со земјата во светло на постигнатиот напредок.
- мај 2018: Самитот ЕУ-Западен Балкан во Софија ја потврдува европската перспектива на регионот и поставува голем број конкретни активности за зајакнување на соработката во областите на поврзување, безбедност и владеење на правото.
- јуни 2018 година: Советот го утврдува патот кон отворање на пристапните преговори со земјата во јуни 2019 година, во зависност од постигнатиот напредок.
- февруари 2019 година: ЕУ е официјално известена за стапувањето во сила на договорот од Преспа.
- мај 2019 година: Европската комисија препорачува отворање на пристапните преговори.
- февруари 2020 година: Ревидирана методологија, претставена од Комисијата, за да се поттикне процесот на проширување со посилено политичко управување и на покредибилен, предвидлив, динамичен начин.
- март 2020 година: Членовите на Европскиот совет ја поддржаа одлуката на Советот за општи работи за отворање на пристапните преговори со Северна Македонија.
- јули 2020 година: Презентирање на нацрт-преговарачката рамка до земјите-членки.
- октомври 2020 година: Комисијата предлага Економски и инвестициски план за поддршка и приближување на Западен Балкан до ЕУ.

- Октомври 2021 година: Комисијата потврдува дека Северна Македонија продолжува да ги исполнува условите за отворање на пристапните преговори и се радува на одржувањето на првата Меѓувладина конференција што е можно поскоро.

Институционалната рамка за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020 година остана непроменета. Следниве органи и одговорни тела се назначени за управување и спроведување на Програмата:

- Управувачката структура е одговорна за задачите на финансиско управување со помошта во рамките на ИПА, под одговорност на НАО (одговорности наведени во член 7 од Секторскиот договор). Конкретно, управувачката структура е задолжена за организирање на банкарските сметки, барање средства од Комисијата, овластување трансфер на средства од Комисијата до оперативните структури или до крајните корисници и финансиското известување до Комисијата.
- Главните функции и одговорности на Телото за управување се наведени во член 8 од Секторскиот договор и се фокусираат на следење, евалуација, известување, координација и публицитет на ИПАРД Програмата.
- ИПАРД Агенцијата одговорностите наведени во член 9 од Секторскиот договор ќе ги извршува, меѓу другото, следните задачи за спроведување и плаќање:
 - а. договарање на тендерски постапки, постапки за доделување грант, склучување договори и плаќања до и наплата од, крајните корисници;
 - б. обезбедување дека НАО, Националниот фонд и Телото за управување ги добиваат сите информации потребни за нивно извршување на нивните задачи;
 - в. избирање и проверка на операциите во согласност со критериумите и механизмите применливи за ИПАРД програмите и усогласување со релевантните правила на Заедницата и националните правила;
 - д. спроведување на проверки за да се осигура дека декларираните трошоци навистина се направени во согласност со важечките правила, производите или услугите се испорачани во согласност со одлуката за одобрување и дека барањата за плаќање од страна на крајниот корисник се точни. Овие проверки ги опфаќаат финансиските, административните, техничките и физичките аспекти на работењето, како што е соодветно;
 - е. објавување на повици за барања и објавување на условите за подобност;
 - ф. проверка на барањата за одобрување на проекти во однос на условите и условите за подобност и усогласеност со договорите вклучувајќи, каде што е соодветно, одредби за јавни набавки;
 - г. писмено утврдување на договорните обврски помеѓу ИПАРД Агенцијата и крајните корисници, вклучувајќи информации за можни санкции во случај на непочитување на тие обврски и каде што е потребно, издавање одобрение за започнување со работа;
 - х. извршување на проверки на лице место за да се утврди подобноста и пред и по одобрувањето на проектот;
 - и. последователни активности за да се обезбеди напредок на проектите што се спроведуваат;
 - ј. известување за напредокот на мерките што се спроведуваат според индикаторите;

- k. обезбедување дека крајниот корисник е запознаен со придонесот на ЕУ кон проектот;

Во однос на институционалниот капацитет, не е постигнат значителен напредок во зголемувањето на бројот на вработени во ИПАРД Агенцијата и Телото за управување. Прашањето за човечките капацитети особено се одразува на доверувањето на правото за управување со новите мерки во Програмата (мерката инвестиции во рурална јавна инфраструктура), а со тоа и на апсорпцијата на средства од ИПАРД Програмата.

2.2 Макроекономска состојба

Во однос на економските критериуми, Северна Македонија постигна одреден напредок и е на добро ниво на подготовка за развој на функционална пазарна економија. Тешко погодена од пандемијата, економијата падна во рецесија во 2020 година. Постепено закрепнување започна од пролетта 2021 година. Владата спроведе силен фискален одговор за да го ублажи влијанието на кризата врз домаќинствата и фирмите. Фискалниот дефицит се искачи на 8,2 отсто од БДП во 2020 година, додека нивото на јавниот долг нагло се зголеми на 60,2 отсто од БДП, бидејќи требаше да се покријат дополнителните финансиски потреби. Капиталните расходи беа намалени со ревизија на буџетот за да се создаде простор за трансферни плаќања поврзани со кризата, но сепак тие беа многу недоволно извршени. Македонските власти презедоа дополнителни мерки за подобрување на фискалната транспарентност, иако допрва треба да се развие целосно оперативен регистар за државна помош. Постигнат е мал напредок во подобрувањето на мобилизацијата и наплатата на приходите, како и управувањето со јавните инвестиции, вклучително и преку посилна рамка за јавно-приватно партнерство. Зајакнат со регулаторното олеснување, финансискиот сектор остана силен, а кредитирањето на приватниот сектор постојано. Деловното опкружување продолжи да биде попречено од големата големина на неформалната економија.

Што се однесува до економските критериуми, Северна Македонија е на добро ниво на подготовка за развој на функционална пазарна економија, но постигна ограничен напредок во текот на извештајниот период. Економскиот раст се забрза во 2019 година како што се зголемија инвестициите, но, од април 2020 година, кризата КОВИД-19 остави свој белег на економијата и на јавните финансии. Македонските власти презедоа низа мерки за поддршка на компаниите и домаќинствата, за да се ублажат економското и социјалното влијание на кризата. Во извештајниот период, фискалната транспарентност беше дополнително подобрена. Сепак, фискално значајните реформи на оданочувањето на доходот и пензискиот систем, воведени на почетокот на 2019 година, беа обратни. Покрај тоа, спроведувањето на јавните капитални расходи остана значително ниско, а стабилизацијата на јавниот долг сè уште не е обезбедена. Пред кризата КОВИД-19, стапките на невработеност дополнително се намалија, исто така и за младите работници, а неформалното вработување благо се намали. Сепак, влијанието на кризата КОВИД-19 најверојатно ќе ги смени тие позитивни трендови. Финансискиот сектор остана робустен, а кредитирањето на приватниот сектор зајакна. Деловното опкружување и понатаму е попречено од високиот удел на неформалната економија.

Извозот и производното производство дополнително се диверзифицираа кон производи со повисока вредност. Сепак, недостигот на вештини, како одраз на недостатоците во образовниот систем и одливот на квалификувани работници, како и празнините во инвестициите во инфраструктурата ја нарушуваат продуктивноста на трудот и конкурентноста на економијата.

Иако мерките за ублажување на непосредното неповолно влијание на кризата КОВИД-19 врз растот и вработувањето во моментот се распространети, навременото решавање на овие структурни потреби ќе поддржи брзо економско закрепнување по кризата.

Табела 1: Главни макроекономски индикатори

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
БДП во милиони €	9.072	9.657	10.026	10.691	11.210	10.797	11.760
БДП по глава на жител во €	4.382	4.659	4.831	5.147	5.399	5.201	6.403
Стапка на раст на БДП (во %)	3,9	2,8	0,2	2,7	3,6	-4,5	4,0
Инфлација (во %)	-0,4	-0,2	2,4	0,9	0,4	2,3	3,2
Просечен курс (денар/€)	61,61	61,60	61,57	61,51	61,51	61,67	61,69
Стапка на невработеност (во %)	26,1	23,7	22,4	20,7	17,3	16,4	16,0
Извоз на добра и услуги во мил. €	4.088	4.390	5.019	5.861	6.422	5.778	6.923
Увоз на добра и услуги во мил. €	5.801	6.176	6.835	7.672	8.436	7.595	9.638
Трговски биланс во мил. €	-1.714	-1.786	-1.816	-1.811	-2.015	-1.817	-2.715
Трговски биланс во % од БДП	-18,9	-18,5	-18,0	-16,9	-17,97	-16,83	-23,08

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), Национална Банка на Република Северна Македонија (НБРСМ)

Најголемо учество на додадена вредност во структурата на БДП во 2021 година имаа следните сектори:

- Трговија на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли; транспорт и складирање; сместување и услуги за храна (21,9%),
- Рударство, производство, снабдување со електрична енергија, гас и вода, канализација, управување со отпад, активности за санација (19,7%),
- Јавна администрација и одбрана; задолжително социјално осигурување; образование; човековото здравје и активности за социјална работа (15,2%),
- Активности со недвижен имот (12,0%),
- Земјоделство, шумарство и рибарство (9,8%).

Намалувањето на стапката на невработеност во последните години се должи на повеќе фактори: мерките за поттикнување на вработеноста, политиката на привлекување странски директни инвестиции, како и зголемената емиграција (особено кај младата популација). Предизвикана од пандемијата Ковид-19, македонската Влада донесе комплет мерки за поддршка на бизнис секторот (особено бизнисите кои беа најтешко погодени од кризата (туризам, угостителство и услуги). Поддршката на платите и стимулирањето на потрошувачката, особено на домашните производи, беа едни од главните мерки за поддршка за време на кризата.

Според податоците на државниот завод за статистика, индексот на индустриското производство во февруари 2022 година, во однос на февруари 2021 година, изнесува 106,3. Индустриското производство во секторот рударство и вадење камен во февруари 2022 година, во однос на февруари 2021 година, бележи пораст од 25,2%, во секторот преработувачка индустрија бележи пораст од 4,0%, а во секторот снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација бележи пораст од 9,6%.

Зголемувањето во секторот производство најмногу се должи на зголеменото производство во секторите производство на тутунски производи, производство на хемикалии и хемиски производи, производство на основни фармацевтски производи и фармацевтски препарати, производство на производи од гума и пластика, производство на други неметални минерални

производи, производи, производство на основни метали, производство на фабрикувани метални производи, освен машини и опрема, производство на електрична опрема, производство на машини и опрема, производство на моторни возила, приколки и полуприколки и производство на мебел.

Индустриското производство по главни индустриски групации во февруари 2022 година, во однос на февруари 2021 година, е повисоко кај енергијата за 14,6%, интермедијарни производи, освен енергија за 14,6%, капитални производи за 3,2% и трајни производи за широка потрошувачка за 61,5%, но пониско во неиздржливи производи за широка потрошувачка за 4,1%.

Индексот на индустриското производство во периодот јануари - февруари 2022 година, во однос на периодот јануари - февруари 2021 година, изнесува 103,6.

2.3 Демографска состојба

Државниот завод за статистика изврши попис во текот на 2021 година. Првите податоци од пописот се објавени во април 2022 година.

Вкупното попишано население е 2.097.319 лица. Вкупното резидентно население е 1.836.713 луѓе. Вкупното нерезидентно население, кое ги опфаќа граѓаните на Република Северна Македонија кои отсутуваат во странство повеќе од 12 месеци и странците кои се привремено присутни во Република Северна Македонија помалку од 12 месеци, изнесува 260.606 лица вклучени во Пописот. Бројот на лица за кои податоците се преземени од административни извори е 132.260 или 7,20% од резидентното население. Бројот на странци кои се привремено присутни во Република Северна Македонија за помалку од 12 месеци е 1.674 лица. Во вкупното резидентно население на Република Северна Македонија, 50,4% се жени и 49,6% мажи. Според старосната структура, најголем процент од населението 7% се во возрасната група од 40 до 44 години.

Во однос на старосната структура, македонското население старее. Во периодот од 2008 до 2021 година, учеството на младото население (0-14 години) во вкупното население се намалило од 18,1% на 16,9%, додека учеството на постарото население (65 и повеќе) се зголемило од 11,5% до 17,1%.

Табела 2: Дел од популацијата над 65 години

Година	Вкупно	Вардарски	Источен	Југозападен	Југоисточен	Пелагони	Полошки	Североисточен	Скопски
2008*	11,4	12,6	12,2	10,5	11,7	15,2	8,3	10,8	11,5
2016*	13,1	14,4	15,0	11,5	13,5	15,9	9,1	12,2	14,0
2018*	13,9	15,3	16,1	12,2	14,3	16,6	9,6	12,9	14,8
2019*	14,5	16,0	17,1	12,8	15,1	17,2	10,1	13,5	15,3
2021	17,2	18,5	21,0	16,9	18,9	19,7	13,0	16,2	16,7

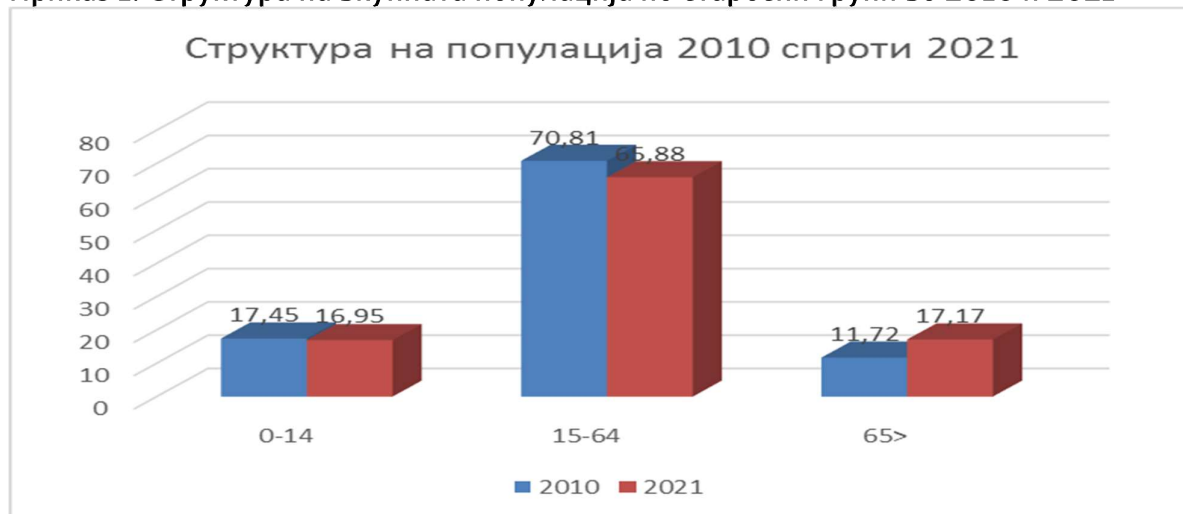
Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), калкулации на МЗШВ 2021.

* проценети податоци

Демографските показатели на регионално ниво покажуваат разлики кои укажуваат на диспропорција во територијалната дистрибуција на населението. Скопскиот регион како најгусто населен има речиси десет пати поголема густина од Вардарскиот регион кој е најмалку населен. Разлики има и во старосната структура на населението. Најголемо учество на младо население (0-14) е регистрирано во Скопје, Полошкиот и Североисточниот регион, додека најголем процент на старо население (65+) е забележан во Пелагонија, Вардар и Источниот регион. Оваа состојба

ја потврдуваат и показателите за просечната возраст на населението. Иако подетални податоци од пописот во 2021 година ќе бидат објавени подоцна во 2022 година, првичните информации укажуваат на алармантни податоци за возраста на населението во Северна Македонија.

Приказ 1: Структура на вкупната популација по старосни групи во 2010 и 2021

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

ИПАРД Програмата 2014-2020 година немаше посебно влијание врз развојот на демографската состојба во извештајниот период. Напротив, демографската состојба негативно влијае на земјоделството и руралниот развој. Особено е забележлив недостатокот на квалификувана работна сила за потребите на странските инвеститори чии инвестиции се лоцирани во индустриските зони низ државата. Земјоделците се жалат на недостиг на работна сила, особено за берба на овошје. Исто така, недостатокот на млад и образован кадар негативно се одразува на способноста за администрирање на локално ниво. Многу од одговорностите на локалните самоуправи не можат ефективно да се менаџираат поради недостаток на соодветен кадар во малите општини.

2.4 Земјоделско производство и економија

Земјоделството, заедно со ловот, шумарството и рибарството со учество од 9,8% во вкупниот бруто-домашен производ (БДП) во 2021 година беше петти по големина економски сектор, веднаш по секторите:

- Трговија на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли; транспорт и складирање; сместување и услуги за храна (21,9%),
- Рударство, производство, снабдување со електрична енергија, гас и вода, канализација, управување со отпад, активности за санација (19,7%),
- Јавна администрација и одбрана; задолжително социјално осигурување; образование; човековото здравје и активности за социјална работа (15,2%),
- Активности со недвижен имот (12,0%),

Економски сметки во земјоделството и вредност на земјоделското производство

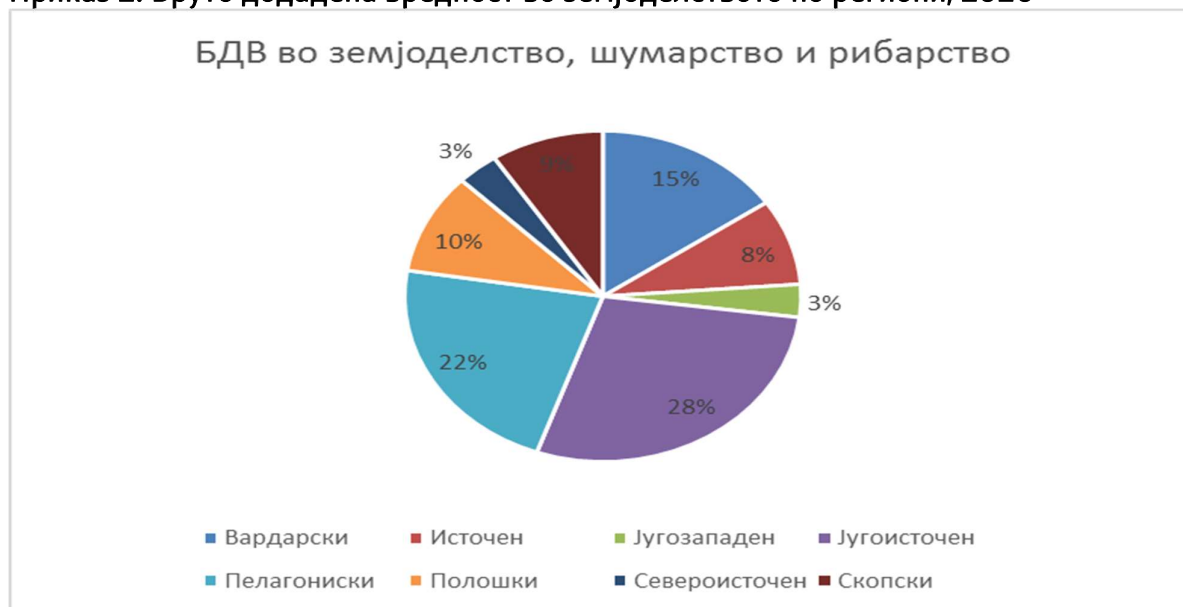
Според податоците на Државниот завод за статистика, бруто додадената вредност во земјоделството за 2020 година изнесува 53.142 милиони денари (864 милиони евра) и во однос

на 2019 година номинално е зголемена за 8,5%. Растителното производство со учество од 71,6% во вкупното производство, бележи раст од 6,6% во споредба со 2019 година.

Средната потрошувачка забележа пораст од 0,3% во 2020 година во споредба со 2019 година.

Во 2020 година, номиналниот приход во земјоделството од производни фактори по единица труд порасна за 40,2%, додека реалниот доход во земјоделството од производни фактори забележа пораст од 40,5%.

Приказ 2: Бруто додадена вредност во земјоделството по региони, 2020

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Земјоделско земјиште и структура на земјоделските стопанства

Според податоците на Државниот завод за статистика, обработливото земјиште во 2021 година зафаќало површина од 516.733 хектари, а во однос на 2020 година е намалено за 0,1%. Зголемување на обработливото земјиште во 2021 година е забележано кај обработливите површини и бавчите за 0,2%, додека намалување е забележано кај сите други категории.

Во истиот период, зголемување на производството е забележано кај пиперките и краставиците за 8,8% и 7,8%, соодветно, додека намалување е забележано кај сите останати избрани култури и овошје.

Табела 3: Земјоделски површини по категории на користење во 000 хектари

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Земјоделско земјиште	1.264	1.267	1.266	1.264	1.264	1.262	1.260
– Обработено земјиште	514	516	517	519	520	517	517
– Обработени ниви и градини	415	417	417	418	419	416	417
– Овоштарници	16	16	16	17	17	17	17
– Лозови насади	23	24	24	24	24	24	24
– Ливади	60	59	60	60	60	60	60
Пасишта	750	750	748	745	744	744	743
Мочуришта, бари и рибници	1	1	1	1	1	1	1

Табела 4: Број на земјоделски стопанства и расположлива површина по стопанство

	Број на земј.стоп.	Вкупно искористено земј.земјиште Ха	Искористено земј.земјш по стопанство, Ха
Вкупно	178.125	320.738	1,8
Индивидуални земј.производители	177.845	271.989	1,5
Правни лица	280	48.749	174,1

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Во согласност со регулативата на ЕУ (ЕЗ) бр. 1166/2008, во јуни 2016 година, Државниот завод за статистика спроведе Анкета за структурата на фармите. Според податоците од Анкетата за структурата на фармите, во Република Северна Македонија има 178.125 земјоделски стопанства. Во просек, едно земјоделско стопанство користи 1,8 ха земјоделска површина и одгледува 2,1 LSU (единици за добиток). Вкупната искористена земјоделска површина од земјоделските стопанства е 320.738 ха, а од вкупниот број на стопанства, 60,8% користеле до 1 ха земјоделска површина. Земјоделските стопанства имаат 381.361 ЕЛС. Од техниките за примена на ѓубриво, 37,9% од земјоделските стопанства користеле радиодифузна примена на ѓубриво без вклучување, (емитување на ѓубриво на површината на полето - најстариот метод за ширење на ѓубриво), додека најкористениот метод за наводнување е метод на површинско наводнување.

Земјоделско производство

Според податоците на Државниот завод за статистика, обработливото земјиште во 2021 година зафаќало површина од 516.733 хектари и во однос на 2020 година е намалено за 0,1%. Зголемување на обработливото земјиште во 2021 година е забележано кај обработливите површини и градините за 0,2%, додека намалување е забележано кај сите други категории. Структурата на растително производство во земјава е поделена на пет главни групи: производство на житни култури, индустриски, фуражни, градинарски култури, овошни и лозови насади. Во 2021 година, структурата на засеаната површина што се одгледува (житни култури, фуражни култури, индустриски култури и зеленчук) во вкупно 277.309 Ха, претставува приближно 58% од жита, 19% од зеленчукот, 15% од фуражните култури и 8% од индустриските култури.

Табела 5: Ожнеана површина под житарици во Ха

Житарица	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Пченица	79.832	72.864	70.987	68.847	69.765	70.366
Рж	4.483	4.065	3.836	3.809	3.936	3.782
Јачмен	41.297	43.816	42.331	43.941	44.995	47.683
Ориз	5.040	3.274	3.222	3.481	3.177	3.111
Пченка	31.045	31.287	36.340	33.967	31.912	30.224
Вкупно	161.697	155.306	156.716	154.045	153.785	155.166

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Податоците на ДЗС укажуваат на мали промени во површините под земјоделска култура. Овие промени се должат главно на минатогодишните цени и интересот на земјоделците. Приносот по ха исто така варира и покрај годините во зависност од поволните климатски услови.

Површината под други фуражни култури останува непроменета во последните години. И покрај тоа, недостатокот на фуражни култури предизвикува високи цени и се одразува како ограничувачки фактор на развојот на сточарското производство. Главна причина за ваквата

состојба е немањето доволно обработливо земјиште по фарма за производство на фуражни култури, како и малите и фрагментирани парцели.

Табела 6: Ожнеана површина под сточна храна во Ха

Култура	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Луцерка	19.579	19.487	19.698	19.455	19.076	19.661
Сено	1.922	2.180	2.065	2.018	1.960	1.817
Сточен грашок	1.253	1.640	1.428	1.639	1.499	1.574
Сточна пченка	6.378	6.384	6.196	8.231	8.216	7.049
Сточна репка	387	382	376	475	461	447
Детелина	3.725	3.716	3.685	3.922	4.012	4.198
Вкупно	33.244	33.789	33.448	35.740	35.224	34.746

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Табела 7: Ожнеана површина под индустриски култури во Ха

Култура	2017	2018	2019	2020	2021
Тутун	15.959	16.582	16.679	16.591	15.457
Сончоглед	4.022	2.346	4.605	4.559	5.050
Вкупно	19.981	18.928	21.284	21.150	20.507

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Производството на зеленчук се намалува секоја година од 2015 година наваму. Намалувањето на површините под зеленчук не е толку значајно како намалувањето на приносите по Ха. Најголем дел од производството на зеленчук е производство на отворен терен и во голема мера зависи од позитивните летни климатски услови (поволни летни дождови). Производството на зеленчук е исто така поинтензивна гранка од другите, така што недостатокот на сезонска работна сила имаше силно влијание врз производствените капацитети.

Табела 8: Набрана површина под градинарски култури во Ха

Култура	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Компир	13.273	13.188	12.403	12.939	12.618	12.306
Кромид	3.581	3.633	3.627	3.562	3.622	3.622
Лук	978	947	950	904	963	973
Грав	4.817	4.703	4.577	4.504	4.392	4.267
Грашок	1.008	1.062	1.045	1.105	1.072	1.119
Леќа	84	86	81	74	71	67
Зелка	4.593	4.499	4.502	4.627	4.517	4.444
Домати	5.604	5.597	5.569	5.497	5.453	5.567
Пиперки	8.751	8.927	9.179	9.390	9.236	9.773
Краставици	1.048	1.035	1.034	1.036	943	1.061
Дињи и лубеници	5.445	5.385	5.281	5.132	5.175	5.321
Вкупно	49.182	49.062	48.248	48.770	48.062	48.520

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Овоштарството (вклучувајќи ги и лозовите насади) во голема мера зависи од сите три фактори споменати погоре: поволните климатски услови за време на цветањето и опрашувањето на растенијата (особено важно за производството на јаболка кое претежно се наоѓа во планинските области) и сушата во текот на летните месеци, недостатокот на сезонски работна сила (особено во периодот на берба на овошје/грозје) и варијацијата на откупната цена на производството. Климатските услови (ран пролетен мраз) особено влијаат на производството на кајсии и праски во Вардарскиот регион.

Табела 9: Производство на овошје во тони

Култура	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Цреши	6.248	5.574	4.061	5.824	6.045	6.258	4.716
Вишни	8.483	8.072	4.408	10.538	8.695	9.892	8.372
Кајсии	3.255	3.471	3.992	3.904	6.070	3.434	2.584
Јаболка	136.931	101.088	43.366	140.296	88.701	105.794	92.863
Круши	9.016	7.207	5.052	8.055	8.048	8.790	6.631
Сливи	41.477	33.684	17.880	37.719	32.303	34.983	27.031
Праски	12.006	12.108	11.509	13.128	12.003	12.765	6.205
Ореви	5.790	5.147	2.341	4.826	5.014	5.387	4.667
Вкупно	223.206	176.351	92.609	224.290	166.879	183.869	153.069
Вкупна површина	15.856	16.138	16.546	16.827	16.784	17.000	?

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Табела 10: Лозови насади (површина) и производство на грозје (вклучително и трпезно)

Лозови насади	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Површина во Ха	23.613	23.703	24.088	24.468	23.709	23.384
Производство во тони	333.319	180.349	294.497	258.960	317.550	269.131

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Бројот на добиток е значително намален во 2019 година поради промена и подобрување на методологијата при евидентирање на податоците за бројот на добиток. Имаше работна група, формирана во 2018 година од експерти од Министерството, Агенцијата за храна и ветеринарство и Државниот завод за статистика. Работната група работеше на усогласување на регистрите и базите на податоци во трите институции и дефинирање на критериумите за евидентирање на животните во соодветните регистри.

Табела 11: Број на грла

Вид	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Говеда	254.768	255.036	256.181	217.790	222.202	?
Свињи	202.758	202.197	195.538	135.770	164.074	?
Овци	723.295	724.555	726.990	684.558	630.634	?
Кози	101.669	107.466	117.447	87.581	95.008	?
Живина	1.865.769	1.840.173	1.828.287	1.562.089	1.643.462	?
Пчелни семејства	81.476	75.406	81.197	96.143	99.558	?

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Производството на јајца е примарна активност на македонската живинарска индустрија. 1,47 милиони глави од вкупниот број припаѓаат на бројот на кокошки несилки. Бројот на пчелни семејства во 2019 година значително се зголеми како резултат на зголемувањето на субвенциите предвидени со Програмата за директни плаќања и карактеристиките на одгледување пчели (мали инвестиции, големо производство на труд, зголемување на цените на медот и неговите производи).

Табела 12: Производство на месо во тони

Месо	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Говедско	3.962	4.636	4.381	4.083	3.886	?
Свинско	12.786	13.105	12.929	13.384	14.930	?
Овчо/јагнешко	3.737	3.422	3.446	3.392	3.183	?
Пилешко	1.509	1.716	1.499	1.490	1.494	?

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Табела 13: Производство на млеко во 000 литри

Млеко	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Кравјо	403.044	394.140	404.230	390.903	405.217	?
Овчо	41.066	35.364	36.559	35.088	26.925	?

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Вработување во земјоделството и руралните средини

Работната сила во земјоделскиот сектор во Република Северна Македонија главно се состои од работна сила на ниво на индивидуална фарма. Главниот дел од руралното население се занимава со земјоделски активности (првенствено во рамките на домаќинствата) и ретко со други неземјоделски активности каде што има можности. Просечните исплатени плати во земјоделството се меѓу најниските нивоа во споредба со другите стопански сектори. Зголемувањето на платите од 2018 година е резултат на неколкуте зголемувања на минималната плата (која до крајот на 2020 година достигна 244 €). Ова доведе до зголемување на бројот на вработени во земјоделството преку регулирање на работниот статус на лицата чиј статус не беше регулиран.

Табела 14: Просечна нето плата по вработен во €

Опис	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Земјоделство, шумарство и рибарство	247	283	272	306	321	357	371

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Табела 15: Вработени во земјоделство, шумарство, рибарство и преработка на храна

Опис	2017	2018	2019	2020	2021
Број на вработени	149.596	148.994	142.550	125.585	121.535
% од вкупно вработени	20,2	19,6	17,9	15,8	15,3

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022

Трговија и трговија со земјоделско прехранбени и рибни производи

Како резултат на пандемијата Ковид-19 во 2020 година, вкупната трговија (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) (извоз + увоз) во однос на 2019 година е намалена за 10,2%. Вкупниот извоз (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) во 2020 година во однос на 2019 година е намален за 10%, а вкупниот увоз бележи намалување за 10,3%. Извозот на земјоделско-прехранбени производи во 2020 година во однос на 2019 година е намален за 5,2% (од 624,5 милиони евра во 2019 година на 5591,7 милиони евра во 2020 година), а увозот на земјоделско-прехранбени производи во 2020 година во споредба со 2019 година се намали за 1,7% (од 837,15 милиони евра на 822,57 милиони евра).

Во 2021 година вкупната трговија (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) (извоз + увоз) во однос на 2020 година е зголемена за 23,8%. Вкупниот извоз (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) во 2021 година во однос на 2020 година е зголемен за 19,8%, а вкупниот увоз бележи пораст од 26,9%. Извозот на земјоделско-прехранбени производи во 2021 година во однос на 2020 година е зголемен за 6,1% (од 591,7 милиони евра во 2020 година на 627,9 милиони евра во 2021 година), а увозот на земјоделско-прехранбени производи во 2021 година во споредба со 2020 година се зголеми за 14,8% (од 822,57 милиони евра на 944,1 милиони евра).

Ваквото зголемување на вредноста на увозот се должи пред се на зголемувањето на просечните увозни цени на многу производи како говедско свежо, разладено и замрзнато, живина, млеко и

млечни производи, житарки, разни видови брашно, кондиторски шеќерни производи, сончогледово масло и други.

Учеството на извозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи во вкупниот извоз од Република Северна Македонија во 2021 година е намалено во однос на учеството во 2020 година и изнесува 9,07%. Учеството на увозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи во вкупниот увоз во Република Северна Македонија во 2021 година е намалено во однос на учеството во 2020 година и изнесува 9,79%.

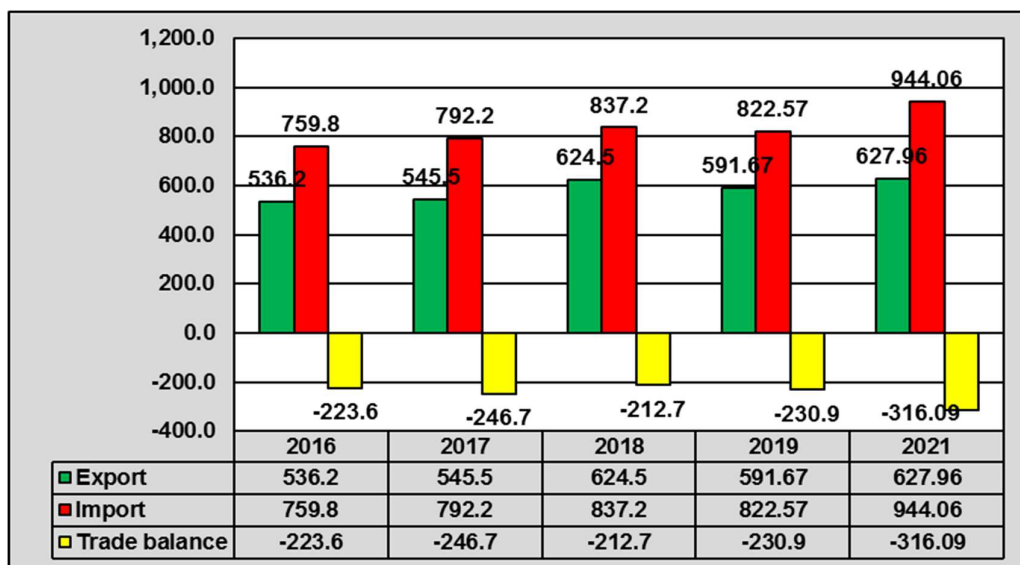
Трговскиот дефицит во 2021 година е намален во однос на 2020 година за 36,9% и изнесува 316,09 милиони евра.

Табела 16: Трговија и трговија со земјоделски и рибни производи 2017-2021 (во милиони €)

		Вкупна трговија (индустриски + земјоделски производи)	Вкупна трговија со земјоделски, прехранбени и рибни производи	Дел на земјоделски, прехранбени и рибни производи во вкупна трговија
2017	<i>Извоз</i>	5,007.19	536.23	10.71%
	<i>Увоз</i>	6,824.92	759.84	11.13%
	<i>Баланс</i>	-1,817.73	-223.61	12.30%
2018	<i>Извоз</i>	5,860.83	545.50	9.31%
	<i>Увоз</i>	7,671.95	792.15	10.32%
	<i>Баланс</i>	-1,811.12	-246.65	13.61%
2019	<i>Извоз</i>	6,423.70	624.5	9.72%
	<i>Увоз</i>	8,463.17	837.15	9.89%
	<i>Баланс</i>	-2,039.47	-212.65	10.42%
2020	<i>Извоз</i>	5,777.90	591.67	10.24%
	<i>Увоз</i>	7,594.54	822.57	10.83%
	<i>Баланс</i>	-1,816.64	-230.9	12.71%
2021	<i>Извоз</i>	6,922.57	627.96	9.07%
	<i>Увоз</i>	9,638.29	944.06	9.79%
	<i>Баланс</i>	-2,715.72	-316.09	11.64%

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022, подготвено од МЗШВ

Приказ 3: Развој на трговија со земјоделски производи за периодот 2017-2021 во милиони €

Европската унија-27 е дефинитивно најважниот партнер на Република Северна Македонија во трговијата со земјоделско-прехранбени и рибарски производи во 2021 година. Вкупната вредност на трговската размена со ЕУ-27 со земјоделско-прехранбени производи во 2021 година (извоз + увоз) изнесува 765,53 милиони евра. Извозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи се зголеми за 7,9% (од 294,3 милиони евра во 2020 година на 317,59 милиони евра во 2021 година), додека увозот на овие производи се зголеми за 16,2% (од 385,4 милиони евра во 2020 година до 447,9 милиони евра во 2021 година). Учеството на извозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи во ЕУ-27 во вкупниот извоз на овие производи во 2021 година изнесува 50,6%, додека учеството на увозот од ЕУ-27 во вкупниот увоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи во 2021 година изнесува 47,5%.

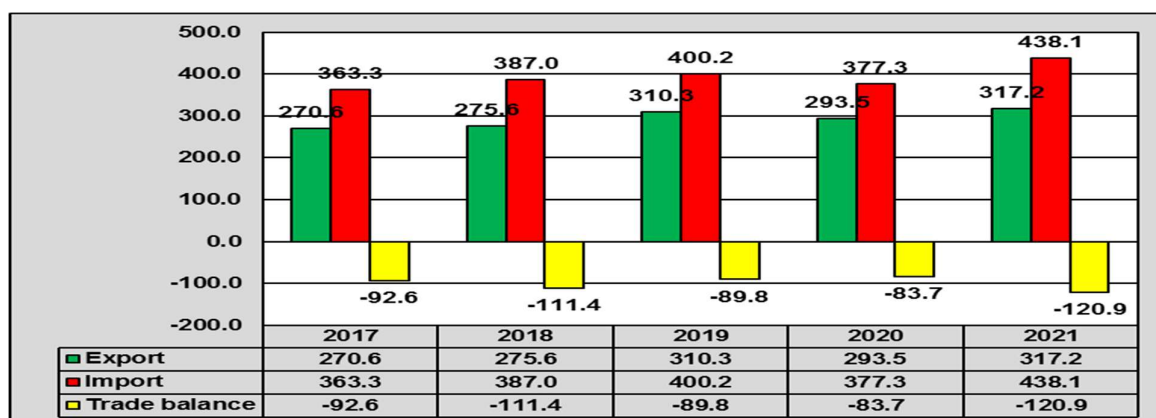
Втор важен партнер на Република Северна Македонија во 2021 година во трговијата со земјоделско-прехранбени и рибни производи, беа земјите членки на ЦЕФТА, со вкупна вредност на трговската размена (извоз + увоз) од 492,68 милиони евра. Учеството на извозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи во земјите-членки на ЦЕФТА во вкупниот извоз на овие производи во 2021 година изнесува 32,5%, додека учеството на увозот од земјите-членки на ЦЕФТА во вкупниот увоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи во 2021 година изнесува 30,6%. Најзначаен трговски партнер на ЦЕФТА беше Србија со учество од 11,4% во вкупниот извоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи и 24,5% од вкупниот увоз. Следува Босна и Херцеговина (со учество од 5,02% во вкупниот извоз и 3,3% во вкупниот увоз). Во однос на извозот, Косово е исто така важен партнер со учество од 10,33% во вкупниот извоз, додека придонесот на другите земји-членки на ЦЕФТА (Црна Гора, Молдавија и Албанија) е сè уште со помало учество во трговијата.

Вреди да се спомене дека Турција како земја кандидат и земја со која Република Северна Македонија има договор за слободна трговија зазема 0,49% од вкупниот извоз и 3,22% од вкупниот увоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи. Во однос на извозот на земјоделско-прехранбени и рибни производи, најголемиот единствен трговски партнер надвор од ЕУ беше Руската Федерација, со 4,36% од вкупниот извоз (поради големиот извоз на свежо овошје и зеленчук). Следуваа САД, со учество од 3,6% во вкупниот извоз, поради значителниот извоз на тутун, додека Бразил со учество од 2,83% од вкупниот увоз, беше најголемиот единствен

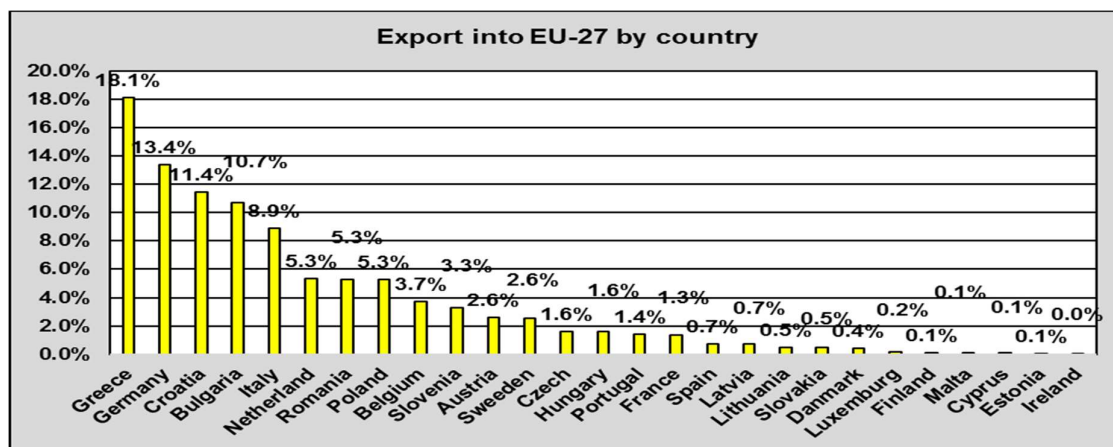
увозен партнер надвор од ЕУ, главно поради значителните количини на живина, замрзнато говедско и кафе увезено во 2021 година.

Треба да се спомене и Обединетото Кралство, кое по излегувањето од Европската Унија, во вкупниот извоз на земјоделско-прехранбени и рибни производи учествува со 1,3%, додека во вкупниот увоз на овие производи учествува со 1,15%.

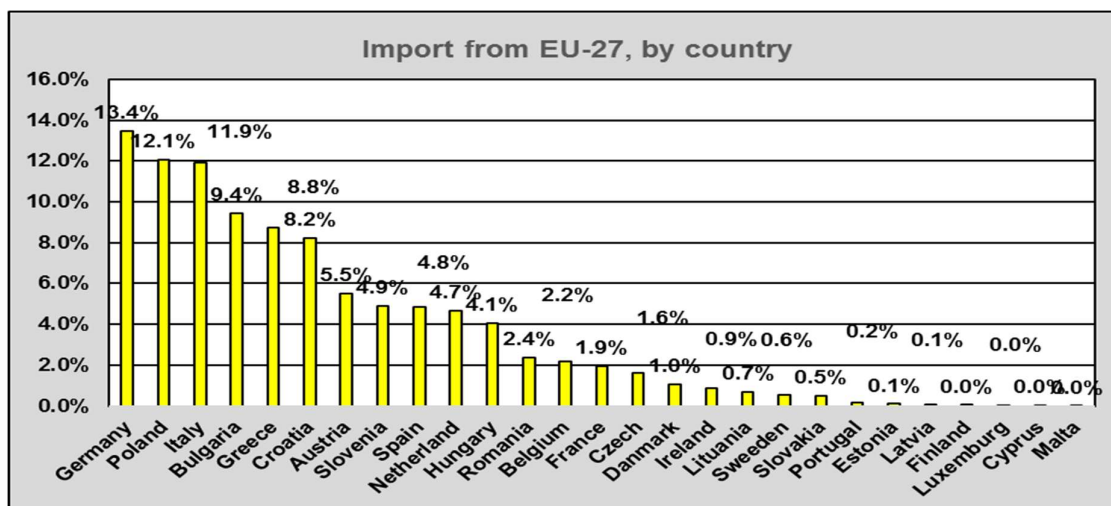
Приказ 4: Преглед на податоци за увоз, извоз и трговски биланс (во мил. €) со ЕУ-28 за период 2017-2021 и ЕУ-27 за 2020-2021

Дел на извоз на земјоделско прехранбени производи по земји од ЕУ-27 во 2021

Дел на увоз на земјоделско прехранбени производи по земји од ЕУ-27 во 2021

Табела 17: Преглед на трговијата со основни земјоделски и прехранбени производи за периодот 2019, 2020, 2021 (во милиони €)

	Извоз			Увоз			Трговски биланс		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Основни земјоделски производи	245,9	238,7	255,6	242,3	227,2	256,7	3,6	11,6	-1,1
Прехрамбени производи	64,4	54,8	61,6	157,8	150,1	181,4	-93,4	-95,3	-119,8
Вкупно	310,3	293,5	317,2	400,1	377,3	438,1	-89,8	-83,7	-120,9

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2022, подготвено од МЗШВ

2.5 Промени во националните и секторски политики

Согласно член 6 од Законот за земјоделство и рурален развој, Националната стратегија за земјоделство и рурален развој (НАРДС) е главен долгорочен стратешки документ, кој е основа за формулирање на националните политики за земјоделство и рурален развој за период од 7 години, следејќи го истиот програмски и финансиски временски период на ЕУ. Македонската Влада во јануари 2021 година ја усвои стратегијата за периодот 2021 до 2027 година. Документот е подготвен во согласност со новите цели на Заедничката земјоделска политика на ЕУ (ЗЗП) и препорачаната методологија за развој на стратешките планови на ЗЗП за соодветниот плански период со цел да се постигне политика ориентирана повеќе кон резултати.

Новиот НАРДС кој го покрива периодот 2021-2027 година е подготвен во сеопфатен и инклузивен партиципативен процес кој траеше до декември 2020 година и со вклучување на целиот персонал на Министерството и релевантната агенција, бројни локални и одредени меѓународна експерти. И покрај состојбата со коронавирусот, одржани се 32 директни јавни дебати со 357 учесници. Дополнително, беше извршена електронска кореспонденција со поголемите невладини организации и конечниот нацрт пред да се пренесе на владините меѓуслужбени консултации беше јавно споделен на веб-страницата на МЗШВ.

Подобрувањето на конкурентноста и одржливоста на приходите на земјоделските стопанства, примената на практики за заштита на животната средина и климата и обезбедувањето одржлив

рурален развој се стратешките цели што треба да ги остварат актерите во секторот, потпомогнати од државните политики. Одржливиот развој ќе се постигне со постигнување на следните конкретни цели на политиката:

- (i) да се обезбеди правичен приход за земјоделците;
- (ii) да се зголеми продуктивноста за зголемена конкурентност;
- (iii) да се ребалансира моќта во синџирот на исхрана;
- (iv) да се воведат активности за ублажување и адаптација на климатските промени;
- (v) да се зголеми заштитата на животната средина;
- (vi) да се зачуваат пејзажите и биолошката разновидност;
- (vii) да се поддржи генерациското обновување;
- (viii) да се поддржат живите рурални области и
- (ix) да се заштити квалитетот на храната и здравјето.

Со цел да се обезбеди зголемен принос на владините трошења, предвиденото зголемување на средствата за државна поддршка за земјоделството и руралниот развој во периодот по 2020 година (од 140 до 200 милиони евра годишно) ќе биде наменето за кофинансирање на приватни и јавни инвестиции (во рурална инфраструктура, особено во наводнувањето), организација на земјоделски пазари, интервенции за структурно подобрување на имотите на земјиштето (консолидација) и за унапредување на знаењето, иновациите и дигитализацијата (советодавни услуги, истражување, едукација и обуки). До крајот на стратешкиот период, релативното учество на средствата за овие цели ќе се удвои во споредба со 2020 година на најмалку 35% од вкупно доделените средства (или во апсолутен износ од најмалку 70 милиони евра годишно).

2.6 Шеми на национална поддршка

Во согласност со Стратешкиот план на МЗШВ за 2021 година во областа на земјоделството, руралниот развој, шумарството, водостопанството, рибарството и здравјето и заштитата на растенијата, вкупниот буџет на МЗШВ изнесува вкупно 2.165,42 милиони денари. Во однос на буџетот за 2020 година (1.375,12 милиони денари), буџетот за 2021 година е зголемен за 57%. Ова се должи на трансферот на средства од буџетот на АФПЗРР во буџетот на МЗШВ (приближно 0,9 милијарди МКД) наменети за капитални инвестиции во управувањето со водите.

Нивото на финансиска поддршка за земјоделството и руралниот развој по пат на директни плаќања останува приближно исто во 2021 година во однос на висината на плаќањата, како и во однос на релативното учество на оваа шема во севкупниот плик. Стратешката цел останува иста, да се зголемат средствата наменети за инвестиции од типот на рурален развој, што би требало значително да го зголеми нивното релативно учество во вкупната финансиска обвивка во однос на претходниот стратешки период.

Во однос на директните плаќања, започната е процедура за изготвување на новиот Закон за директни плаќања, кој дава правна основа за претстојната реформа на шемата за директна поддршка, особено кон поедноставување на шемата за директни плаќања и постепено раздвојување. Законот се очекува да биде усвоен од парламентот во вториот квартал на 2022 година.

Табела 18: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за финансиска поддршка

Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вкупно	112,7	112	101,8	101,8	102,8	99,5	101	116,1	112,4	61,8

Извор: МЗШВ, ИПАРД Агенција, 2022

Мерките за рурален развој ги придружуваат и дополнуваат мерките за директна поддршка (пазарни политики и поддршка на приходите од земјоделска активност) и се надоврзуваат на постоечката поддршка за рурален развој обезбедена преку годишните програми за рурален развој. Тие, исто така, ја надополнуваат поддршката обезбедена од ИПАРД Програмата во смисла на пополнување на празнините во прифатливите критериуми или инвестиции кои не се покриени со ИПАРД или обезбедуваат поддршка во пилотирање мерки слични на ИПАРД. Специјална работна група ја следи комплементарноста помеѓу ИПАРД и националното финансирање.

Имајќи ја предвид анализата на состојбите во земјоделството и секторските развојни потенцијали, како и специфичните потреби за рурален развој, мерките за имплементација на политиката за рурален развој се приоритетни во зголемување на конкурентноста на земјоделскиот сектор и зајакнување на економското и социјалното позиција на руралните средини преку зголемување на приходите на земјоделските стопанства, зголемување на можноста за вработување на руралното население надвор од земјоделскиот сектор. Посебно внимание се посветува на воведувањето мерки за одржливо управување и искористување на природните ресурси, заштита на биолошката разновидност и животната средина.

Табела 19: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за рурален развој

Година	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вкупно	17,2	31,2	31,4	30,4	27,5	25,5	13,7	16,0	14,9

Извор: МЗШВ, ИПАРД Агенција, 2022

Настани поврзани со Ковид-19 во 2021 година

Во 2021 година беа донесени следните закони: Закон за финансиска поддршка за намалување на последиците предизвикани од КОВИД-19 врз производството, откупот на грозје и винската индустрија, Закон за финансиска поддршка за намалување на последиците предизвикани од КОВИД-19 врз производството и откупот на тутун и Законот за финансиска поддршка за намалување на последиците предизвикани од КОВИД-19 врз производството и откупот на земјоделски производи (ориз и јабољко).

Законите ја утврдуваат методологијата и постапката за доделување средства за намалување на последиците од Ковид-19 за производителите на грозје и вино, тутун, ориз и јабољка во земјава.

3. Оценка на напредокот во спроведувањето на целите, приоритетите, мерките и групите на инвестиции

3.1 Резиме на стратешката рамка на ИПАРД Програмата 2014-2020

Програмата ИПАРД за периодот 2014-2020 година ги поддржува корисниците во усвојувањето и спроведувањето на политичките, институционалните, правните, административните, социјалните и економските реформи со цел да се усогласат со вредностите на Унијата и постепено да се усогласат со правилата, стандардите, политиките и унијата на Унијата. практики, со цел членство во Унијата.

Специфичните цели утврдени во член 2 од Регулативата (ЕУ) бр. 231/2014 треба да бидат до степенот што е можно опфатен од сите области на политиката. Ова значи дека областа на земјоделството и руралниот развој ќе придонесе за следниве специфични цели:

- a) Поддршка на политичките реформи;
- b) Поддршка за економски, социјален и територијален развој, со цел паметен, одржлив и инклузивен раст;
- c) Зајакнување на способноста на земјите-кориснички на сите нивоа да ги исполнат обврските што произлегуваат од членството во Унијата преку поддршка на прогресивно усогласување и усвојување, спроведување и спроведување на правото на Унијата, вклучително и подготовка за управување со структурните фондови на Унијата, Кохезивниот фонд и Европскиот земјоделски фонд за рурален развој;
- d) Зајакнување на регионалната интеграција и територијалната соработка со вклучување на корисниците наведени во Анекс I, земјите-членки и, каде што е соодветно, трети земји во рамките на регулативата (ЕУ) бр. 232/2014 на Европскиот парламент и на Советот.

Горенаведените цели на ИПА II во голема мерка се совпаѓаат со главните стратешки цели и специфични цели согласно НСАРД 2014-2020 (дел 6.1.1 од оваа програма), имено целите за подобрување на одржливоста на земјоделските производи и конкурентноста на сите видови земјоделство и храна обработка, агроеколошки цели за обновување, зачувување и зајакнување на екосистемите зависни од земјоделството и шумарството, подобрување на социо-економскиот развој во руралните области и човечкиот потенцијал.

Табела 20: Буџет со ЕУ придонес по мерки 2014-2020, во €

Мерки	ЕУ придонес 2014-2020 прва модификација		ЕУ придонес 2014-2020 втора модификација		ЕУ придонес 2014-2020 трета модификација	
Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства	21.800.000	36%	21.320.000	36%	21.320.000	36%
Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи	21.960.000	37%	21.540.000	36%	19.460.000	32%
Инвестиции во рурална јавна инфраструктура	9.100.000	15%	0	0%	0	0%
Диверзификација на фармите и развој на бизниси	4.740.000	8%	15.560.000	26%	18.630.000	31%

Техничка помош	2.400.000	4%	1.490.000	2%	590.000	1%
Вкупно	60.000.000	100%	60.000.000	100%	60.000.000	100%

Извор: ИПАРД Програма 2014-2020, Ц (2015)760 и Ц (2019)6038, Ц(2021)5552.

3.2 Анализа на напредокот во спроведување по мерки

До крајот на 2021 година беа објавени седум јавни повици за поднесување на барања. Со цел да се задоволат потребите на земјоделците и да се обезбеди повеќе време за подготовка на квалитетни барања, рокот за поднесување на барањата е продолжен за дополнителни 15 дена за јавните повици 01/2017, 01/2019, 02/2019, 01/2020 и 01/2021 година.

Табела 21: Преглед на спроведувањето на ИПАРД по јавни повици на крај на 2021 година

Јавен повик	Барања						Време на обработка на барања	Одобрено- платено	
	Поднесени		Одобрени		Платени				
	Бр.	ЕУ придонес	Бр.	ЕУ придонес	Бр.	ЕУ придонес			
01/2017	1.648	72.329.985	900	15.949.967	865	13.176.490	15 месеци	35	2.773.477
01/2018 ¹	65	15.306.651	38	6.496.155	35	2.863.522	4 месеци	3	3.632.633
02/2018 ²	1.099	18.335.969	640	6.420.497	584	2.522.054	6 месеци	56	3.898.443
01/2019 ³	261	43.821.070	80	6.470.773	33	852.224	7 месеци	47	5.618.549
02/2019 ⁴	61	16.763.734	49	8.578.991	18	1.202.605	6 месеци	31	7.376.386
01/2020 ⁵	748	21.011.113	431	5.456.845	192	729.862	8 месеци	239	4.726.983
01/2021 ⁶	250	32.490.820	/	/	/	/	/	/	/
Total	4.132	220.059.342	2.138	49.373.228	1.727	21.346.757	/	411	28.026.471

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Само во текот на 2021 година се склучени договори за 493 барања (11.648.917 придонес од ЕУ) и платени 443 проекти (7.006.016 придонес од ЕУ). За споредба, во 2020 година Агенцијата склучи договор за 399 барања (14.592.950 придонес од ЕУ) и исплати 448 барања (4.328.442 придонес од ЕУ). Во 2019 година Агенцијата склучи договори за 317 барања (11.027.205 придонес од ЕУ) и исплати 715 барања (9.039.009 придонес од ЕУ).

Односот помеѓу платените и одобрените проекти е 81% (зголемен од 78% во 2020 година) и односот помеѓу платениот и одобриениот придонес на ЕУ е 43% (зголемен од 38% во 2020 година). Со ова се констатира дека сè уште се реализираат поскапи проекти и ќе следи нивно одобрение за плаќање. Имајќи предвид дека процесот на склучување договори за 01/2020 и 01/2021 сè уште е во тек, товарот/оптовареноста на работата се пренесува од одобрувањето на проектот кон исплаќањето на проектите. Имено, до 2021 година Агенцијата има одобрено повеќе од 82% од расположливите средства и исплатила 35%. Во текот на 2022 и 2023 година, Секторот за одобрување на плаќања ќе треба да одобри 2 пати поголем износ од досегашниот.

¹ Јавен повик за мерка 3.

² Јавен повик за мерка 1.

³ Јавен повик за мерка 7.

⁴ Јавен повик за мерка 3.

⁵ Јавен повик за мерка 1. Одобрувањето продолжува во 2022.

⁶ Јавен повик за мерка 7. Одобрувањето продолжува во 2022.

Процесот на обработка и одобрување на барањата поднесени на првиот јавен повик траеше многу време. Доцнењата во процесот на одобрување барања ја ограничуваат можноста за објавување нови јавни повици. На овој начин, измената на Програмата и одбивањето на некомплетните барања се покажа како вистински чекор, бидејќи се подобри квалитетот на поднесените барања и се скрати времето потребно за одобрување на барањата од страна на Агенцијата, со што се создаде простор за почесто објавување на јавни повици. Сепак, според информациите на ИПАРД Агенцијата, контролата на референтната цена во Одделението за база на податоци трае најмалку два месеци, а во некои случаи, во зависност од достапноста на информациите и подготвеноста на добавувачите да ги дадат податоците, и повеќе. Исто така, недостигот на кадар во Агенцијата, обемените процедури за контрола на стандардите, особено времето потребно за проверка на цената на понудите беа едни од главните причини за долгиот процес на одобрување на барањата.

Табела 22: Показатели на квалитетот на спроведување (заклучно со 31.12.2021) ⁷

Вкупен број на поднесени барања	4.149
Склучени договори	2.155
Исплатени договори	1.739
Раскинати договори	76
% на одобрени барања (одобрени/поднесени)	52%
% на раскинување на договори (раскинати/одобрени)	3,5%
% на исплатени договори (исплатени/(одобрени-раскинати)	84%

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

⁷ Мерката Техничка Помощ е вклучена.

3.2.1 Мерка 1 – Инвестиции во физички средства на земјоделските стопанства

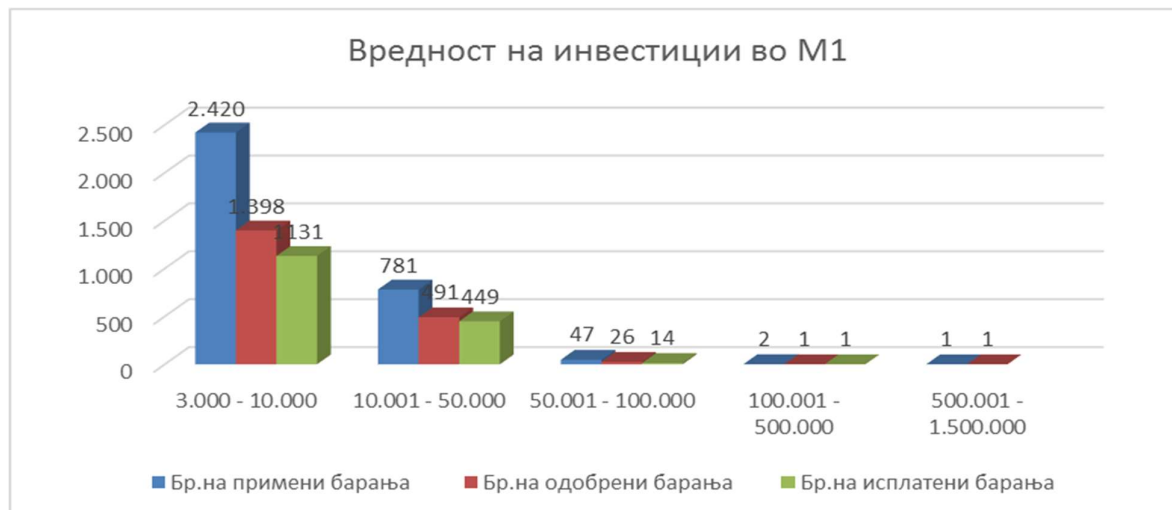
Доставените барања по мерка 1, на три јавни повици, достигнаа 3.251 (57.306.327 € придонес од ЕУ). Потпишани се договори со 1.917 баратели за 19.765.176 € придонес од ЕУ, од кои 76 договори (330.702 € придонес од ЕУ) се раскинати од страна на Агенцијата. Причините за раскинување на овие договори Агенцијата ги елаборира во дел 4.3.2, резиме на следењето на договори.

Табела 23: Мерка 1-барања по јавен повик

Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (Б)	Исплатени (В)	Стапка на одобрување (Б/А)	Стапка на исплата (В/Б)
01/2017	1.404	846	819	60 %	97 %
02/2018	1.099	640	584	58 %	91 %
01/2020	748	431	192	58 %	45 %
Вкупно	3.251	1.917	1.595	59 %	83 %

До крајот на 2021 година исплатата на договорите достигна 1.595 (10.702.275 € придонес од ЕУ).

Приказ 5: Преглед на барања по вредност на инвестицијата⁸ во мерка 1

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Просечната вредност на примените барања (изразена во придонес на ЕУ) во Мерката 1 е 17.627 €. Соодветно, просечната вредност на договорените и платените барања по Мерката 1 е 10.310 € и 6.710 €.

Ниската вредност на барањата за ИПАРД првенствено се должи на големината на фармите во Северна Македонија (помалку од 2 хектари). Барањата за инвестиции во вакви фарми се однесуваат најмногу на мали парчиња земјоделска опрема и машини или трактори со помала моќност на моторот.

Како и во минатото, поради неразрешени имотно правни односи, потребата од поедноставни инвестиции (опрема и механизација наместо градежни работи) и можноста за побрза реализација на инвестицијата, секторот за растително производство има значително поголем број поднесени барања. Фармите кои имаат мешано (растително и сточарско) производство треба да ги исполнуваат минималните национални стандарди за заштита на животната средина,

⁸ Вредноста на инвестиции е презентирана како вкупно прифатливи трошоци

јавното здравје, благосостојбата на животните и безбедноста при работа. Овој програмски критериум (Програма ИПАРД 2014-2020, Мерка 1, 5.2 Националните и ЕУ стандардите што треба да се почитуваат) беше тешко да се исполни од многу баратели бидејќи нивното сточарско производство е од мал обем и не ги исполнува бараните стандарди.

Реалните потреби за инвестиции во секторите на сточарско производство се однесуваат на реконструкција на производните капацитети (обнова на фармите за да се постигнат стандардите за благосостојба на животните и заштита на животната средина). Ваквите инвестиции (градежни активности) имаат поголема вредност од оние кои се однесуваат на набавка и монтажа на опрема, така што недостатокот на такви инвестициски активности влијаеше на реализацијата на финансиските цели на Програмата. Градежните дозволи се задолжителни за такви инвестиции и тешко се добиваат во повеќето случаи (особено во малите рурални општини). Директните интервјуа со потенцијалните корисници (прифатливи согласно Програмата) спроведени од страна на Телото за управување покажаа дека недостатокот на почетен капитал, пристапот до кредити од банки и неисплатливоста на инвестирањето во заштита на животната средина и благосостојбата на животните, се главни прашања за слабиот интерес за користење ИПАРД во сточарството. Потребна е дополнителна секторска анализа за објаснување на причините за слабиот интерес за сточарскиот сектор.

Табела 24: Преглед на барања по приоритетни сектори во Мерка 1

	Поднесени (А)	Одобрени (Б)	ЕУ дел одобрени	Исплатени	ЕУ дел исплатени	% на одобрување (Б/А)
Говеда	26	6	1.344.984	4	204.207	23%
Живина	16	2	446.268	1	321.981	13%
Овци	22	4	66.688	2	12.453	18%
Свињи	16	3	917.611	3	851.581	19%
Кози	1	0	0	0	0	0%
Овошни насади	1.009	619	6.136.533	485	3.026.996	61%
Лозови насади	476	301	3.284.878	262	1.226.602	63%
Градинарство	191	102	641.314	91	514.547	53%
Стакленици	23	12	324.597	9	42.633	52%
Житарици	1.455	862	6.523.617	735	4.482.136	59%
Преработка на фарма	11	4	72.333	1	12.786	36%
Енергија од обновливи извори	5	2	6.353	2	6.353	40%
Вкупно	3.251	1.917	19.765.176	1.595	10.702.275	59%

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Производството на жита, овоштарници, лозови насади и зеленчук на отворено се типови на производство што најчесто ги користеле барателите.

Во однос на интересот за видови инвестиции, иако беше објавен само на првиот јавен повик (01.2017), инвестициите во трактори и земјоделска механизација, исто како и во минатото, беа најатрактивни за земјоделците. Од вкупниот број поднесени 1.044 барања за трактори, склучени се 727 договори (5.485.845 ЕУ придонес) и платени се 617 (4.514.135 ЕУ придонес). Согласно ИПАРД програмата (Мерка 1, индикативен буџет), распределбата на јавните средства за земјоделска механизација – трактори со нивната опрема (без приклучоците) не смее да надмине 20% од вкупниот расположлив финансиски буџет за оваа мерка (5.893.333) за целиот период на

спроведување на Програмата. Во овој поглед, идните јавни повици според Мерката 1 не ги вклучија тракторите како прифатлив трошок.

Податоците добиени од ИПАРД Агенцијата покажуваат голем интерес за инвестиции во опрема за на фарма по бербата, преработка и директен маркетинг (1.766 примени, 1.066 договорени, 865 платени) и невообичаено низок интерес за специјализирана земјоделска опрема (337 примени, 90 договорени, 85 платено), за што искуството покажа дека е од голем интерес за македонските земјоделци.

Приказ 6: Преглед на барања по тип на инвестиции во Мерка 1

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

3.2.2 Мерка 3 – Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи

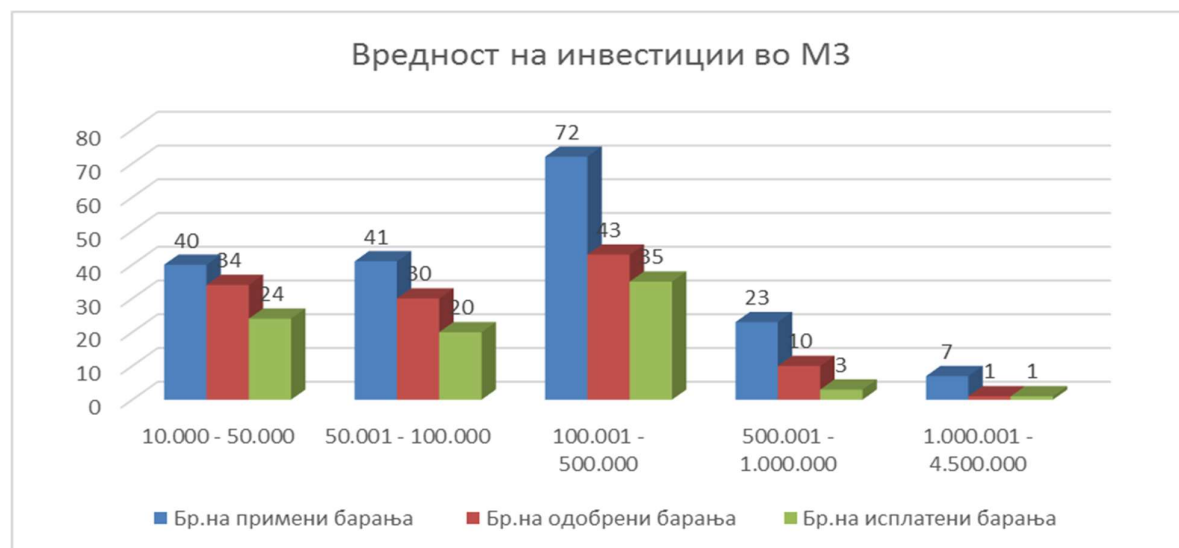
ИПАРД Агенцијата објави три јавни повици на дрво за оваа мерка. Поднесените барања по мерка 3 достигнаа 183 (45.098.137 € придонес од ЕУ). Потпишани се договори со 118 баратели за 19.914.384 € придонес од ЕУ. Во оваа Мерка нема раскинати договори.

Табела 25: Мерка 3-барања по јавен повик

Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (Б)	Исплатени (В)	Стапка на одобрување (Б/А)	Стапка на исплата (В/Б)
01/2017	57	31	30	54 %	97 %
01/2018	65	38	35	58 %	92 %
02/2019	61	49	18	80 %	37%
Вкупно	183	118	83	64 %	70 %

До крајот 2021 година исплатата на договорите достигна 83 (8.402.106 € ЕУ придонес).

Приказ 7: Преглед на барања по вредност на инвестиција⁹ во Мерка 3

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Просечната вредност на примено барање (изразена во придонес на ЕУ) во Мерката 3 е 246.438 €. Соодветно, просечната вредност на одобрените и платените барања во Мерката 3 е 168.766 € и 101.230 € придонес од ЕУ.

Речиси половина од поднесените (86), договорени (56) и платени (37) барања се однесуваат на секторот преработка на овошје и зеленчук. Исто така, речиси половина од договорените и платените суми се во овој сектор. Корисници во овој сектор се претежно извозно ориентирани компании, со високо ниво на ликвидност и потреби за инвестиции во опрема за модернизација на технолошките процеси или воведување нови производни линии. Интересот меѓу другите сектори во преработувачката индустрија е поеднаков.

Табела 26: Преглед на барања по приоритетен сектор во Мерка 3

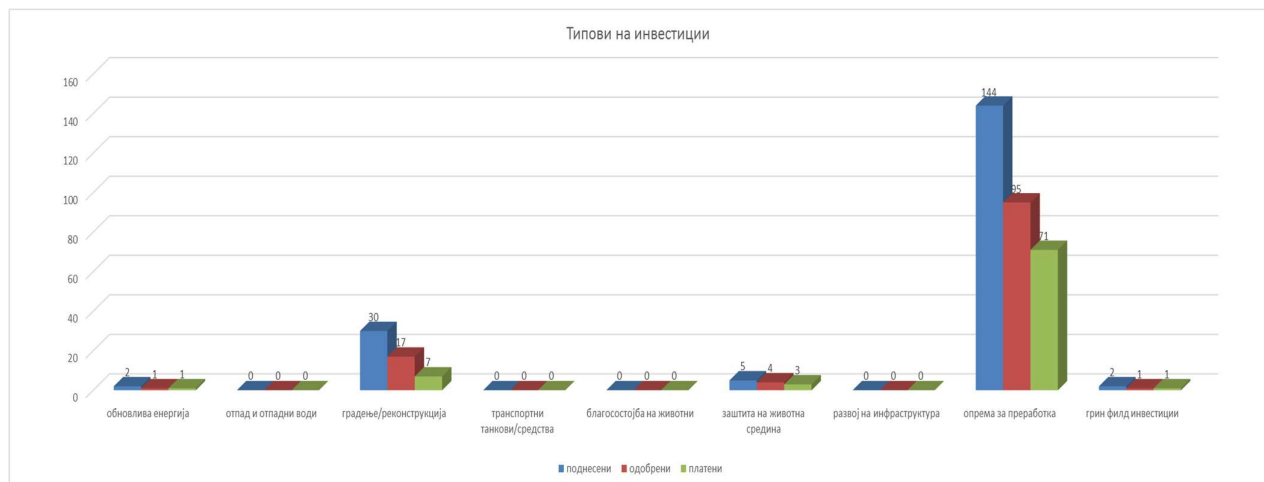
⁹ Вредноста на инвестиции е презентирана како вкупно прифатливи трошоци

	Поднесе ни (А)	Одобрени (Б)	ЕУ дел одобрени	Исплате ни	ЕУ дел исплатени	% на одобрување (Б/А)
Собирни центри за млеко	10	6	912.043	5	296.171	60 %
Преработка на млеко	13	8	685.873	6	471.128	62 %
Преработка на месо (говеда)	21	16	2.743.340	16	2.384.481	76 %
Преработка на месо (свињи)	4	4	326.394	4	416.675	100 %
Собирни центри овошје и зеленчук	30	19	5.300.272	9	1.322.949	63 %
Преработка на овошје и зеленчук	56	37	6.427.977	28	2.181.135	66 %
Мелничка индустрија	21	10	497.145	6	175.604	48 %
Масти и масла	3	2	24.616	1	9.620	67 %
Винарии	25	16	2.996.724	8	1.144.343	64 %
Вкупно	183	118	19.914.384	83	8.402.106	64 %

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Кандидатите не покажале интерес за инвестирање во: управување со отпад и отпадни води, транспортни цистерни, приколки и специјализирани возила за транспорт на сировини, опрема за подобрување на стандардите за благосостојба на животните и инвестиции во развој на инфраструктура на стопанства. Анализата покажа дека овие инвестиции не придонесуваат за економските перформанси на компаниите во поголема мера, а со тоа и за слабиот интерес.

Приказ 8: Преглед на барања по тип на инвестиции во Мерка 3

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

3.2.3 Мерка 7 – Диверзификација на земјоделски стопанства и развој на бизниси

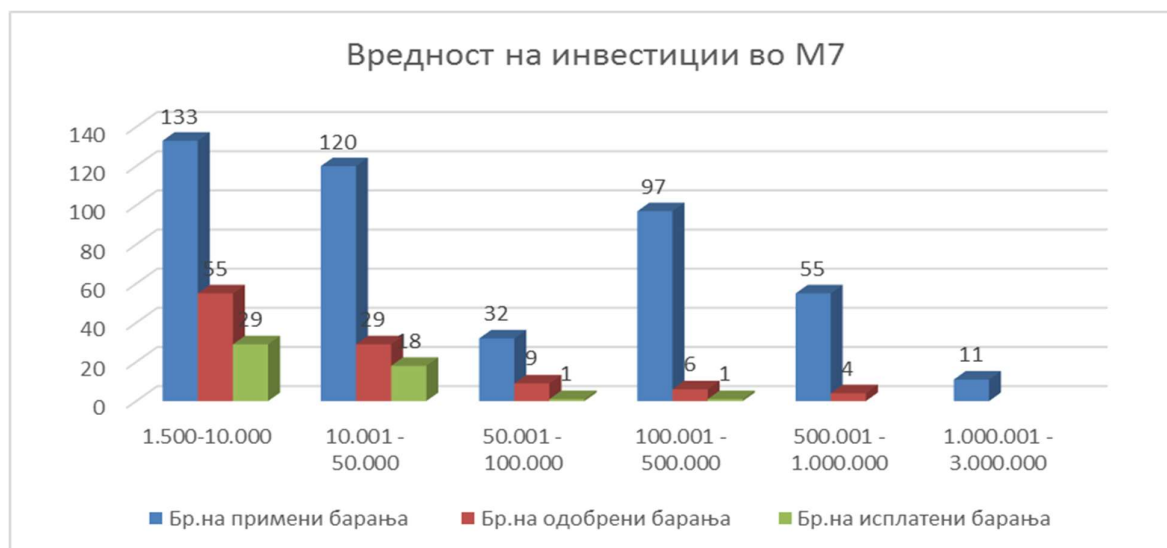
Како и за другите и за оваа мерка ИПАРД Агенцијата објави три јавни повици. На барање на барателите, Агенцијата го продолжи рокот за поднесување на барањата за вториот и третиот јавен повик за дополнителни 15 дена. Имајќи го предвид долгиот процес на контрола на разумноста на трошоците во Агенцијата, процесот на склучување договори за барањата поднесени на јавниот повик 01/2021 година се продолжи во 2022 година.

Табела 27: Мерка 7-барања по јавен повик

Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (Б)	Исплатени (В)	Стапка на одобрување (Б/А)	Стапка на исплата (В/Б)
01/2017	187	23	16	12 %	70 %
01/2019	261	80	33	31 %	41 %
01/2021	250	/	/	/	/
Вкупно	698	103	49	7 %	48 %

Вредноста на поднесените барања по мерка 7 достигна 117.654.878 € придонес од ЕУ. Потпишани се договори со 103 баратели за 9.693.668 € придонес од ЕУ. Во оваа Мерка нема раскинати договори. До крајот на 2021 година, исплатата на договорите достигна 49 (2.242.376 € придонес од ЕУ).

Приказ 9: Преглед на барањата по вредност на инвестијата¹⁰ во Мерка 7

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Просечната вредност на примено барање (изразена во придонес на ЕУ) во Мерката 7 во Агенцијата е 168.660 €. Соодветно, просечната вредност на одобрени и платените барања во Мерката 7 изнесува 94.113 € и 45.763 €.

Интересот за користење на средствата од ИПАРД Програмата е најголем во приоритетниот сектор за алтернативно земјоделско производство, имајќи предвид дека во овој сектор е прифатливо пчеларството (производство на мед и производи од мед). Дополнително, на

¹⁰ Вредноста на инвестиции е презентирана како вкупно прифатливи трошоци

барателите им беше интересно производството на непрехранбени производи, особено преработката на дрво и производството на мебел.

Имајќи го предвид големиот интерес за инвестирање во производство и продажба на енергија од обновливи извори и фактот дека вредноста на овие инвестиции може да го надмине расположливиот буџет на мерката, ИПАРД Агенцијата го исклучи секторот од јавните повици 01.2019 и 01.2021 година.

Табела 28: Преглед на барања по приоритетен сектор во Мерка 7

	Поднесе ни (А)	Одобрени (Б)	ЕУ дел одобрени	Исплате ни	ЕУ дел исплатен и	% на одобрување (Б/А)
Алтернативно зем.произ. ¹¹	256	41	511.374	30	183.041	16 %
Производство на храна и пијалоци	73	11	827.670	2	37.211	15 %
Производство на непрехранбени производи	138	30	5.164.667	9	1.282.493	22 %
Занаетчиство	9	0	0	0	0	0 %
Услуги во земјоделството	33	4	33.009	3	22.185	12 %
Услуги за руралното население	22	2	897.866	/	/	9 %
Рурален туризам	121	15	2.259.112	5	717.446	12 %
Производство и продажба на енергија од обновливи извори	46	0	0	0	0	0 %
Вкупно	698	103	9.693.698	49	2.242.376	15 %

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Барателите не покажаа интерес за инвестирање во: специјализирани транспортни резервоари и приколки и набавка на повеќегодишни дрвја и растенија.

Приказ 10: Преглед на барања по тип на инвестиции во Мерка 7

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

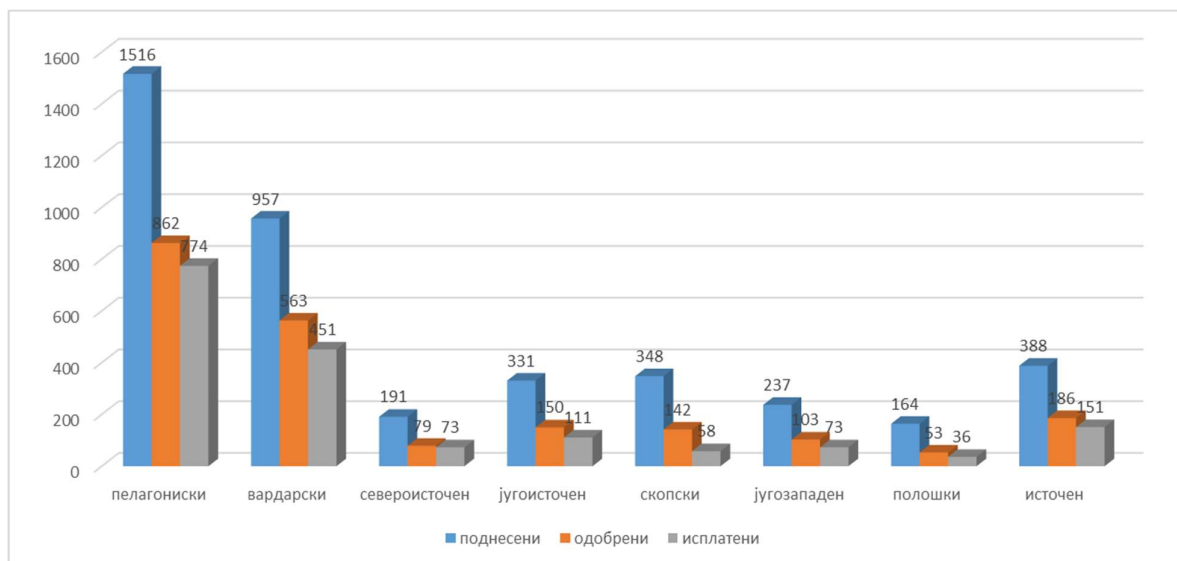
¹¹ Од кои 200 за пчеларство, 30 договори and 27 исплати

3.3 Географска анализа на спроведувањето на ИПАРД Програмата

Податоците за географското спроведување на ИПАРД Програмата и поддршката за регионалниот развој на Република Северна Македонија се претставени во овој извештај по статистички региони (НУТС 3) и општини.

Најголем дел од вкупно поднесените барања доаѓаат од регионите со интензивно земјоделско производство: Пелагонискиот и Вардарскиот. Пелагонискиот е најголемиот земјоделски регион, познат по производството на житни култури. Околу 800 од поднесените барања во Пелагонија биле за набавка на трактори. Вардарскиот регион е познат по производството на овошје, зеленчук и вино (лозја). Овие региони имаат и најголем број склучени договори.

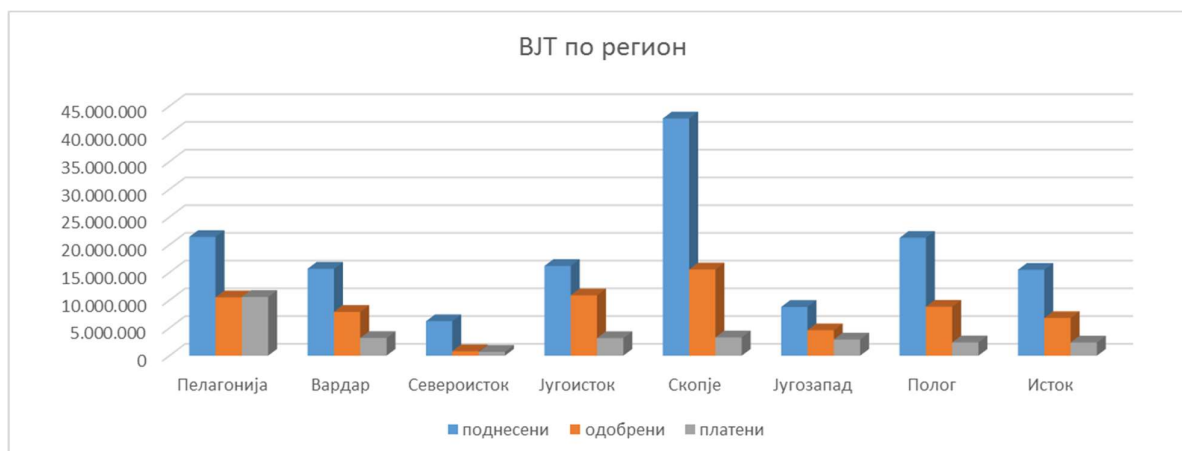
Приказ 11: Преглед на барања по статистички региони

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Растителното производство (житни култури, овоштарници и лозови насади) се доминантно земјоделско производство во Пелагонискиот и Вардарскиот регион. Најголем дел од барањата во овие региони се за поевтини инвестиции (трактори и мали парчиња земјоделска механизација). Нема значителна разлика во бројот на поднесени барања меѓу другите региони. Поради структурата на релјефот, во овие региони е застапено мешано земјоделство. Поголемиот дел од фармите имаат мешано (растително и сточарско) производство и во тој случај целата фарма треба да ги исполнува минималните национални стандарди за заштита на животната средина, јавното здравје, благосостојбата на животните и безбедноста при работа. Многу баратели не го исполнија ова бидејќи нивното сточарско производство е мало и не ги исполнува бараните стандарди.

Приказ 12: Преглед на вкупните јавни трошоци по статистички региони

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

Постои значителна разлика кога се споредува распределбата на барањата и вкупните јавни расходи по регион. На пример, Скопскиот и Полошкиот регион се најурбанизирани региони со едно од најниските удели во создавањето на бруто додадената вредност во земјоделството (8 и 10%), но со висока концентрација на корисници, особено компаниите. Производните капацитети на овие корисници се лоцирани на целата македонска територија.

Табела 29: Преглед на барања по општини

Municipality	Број на барања			Вкупно јавни трошоци во €		
	поднесени	одобрени	поднесени	одобрени	поднесени	одобрени
Ресен	463	313	259	6.001.670	2.515.390	1.987.360
Битола	372	173	149	7.985.789	1.707.439	1.248.413
Кавадарци	207	129	112	6.640.388	672.138	459.105
Прилеп	197	96	86	4.439.969	1.075.865	923.127
Могила	184	119	101	1.791.265	783.525	598.914
Неготино	180	108	93	3.619.727	928.272	519.080
Велес	151	80	65	4.193.742	1.158.608	485.400
Свети Николе	117	67	54	3.537.047	765.423	278.771
Куманово	105	45	36	5.643.044	387.988	313.028
Росоман	93	71	56	1.256.529	466.828	354.310
Новаци	82	47	42	2.347.322	310.953	260.877
Лозово	80	43	33	1.525.665	901.911	755.598
Делчево	72	35	30	4.295.879	395.037	294.723
Охрид	68	34	28	3.325.938	149.427	130.720
Дебарца	67	34	30	2.218.184	243.980	225.364
Кривогаштани	67	36	32	1.569.611	356.391	182.094

Извор: Тело за управување со ИПАРД, 2022

4. Активности превземени за подобрување на квалитетот и ефикасноста на спроведувањето на ИПАРД

4.1 Активности превземени од Телото за управување со ИПАРД

По случувањата во 2020 година, во 2021 година беа намалени и капацитетите на Телото за управување со ИПАРД поради појава на пандемија на коронавирус. Во таа насока, Телото за управување со ИПАРД ги планираше и ги извршуваше своите активности со ограничени човечки ресурси. Со цел да се избегне групирање на луѓе, вработените во Телото за управување со ИПАРД беа организирани да ги извршуваат своите обврски од дома. Сепак, оваа ситуација имаше влијание за одложување и забавување на некои од задачите на Телото за управување со ИПАРД (особено оние поврзани со публицитет и состаноци со засегнатите страни).

Во текот на 2021 година се случија кадровски промени во Телото за управување со ИПАРД. Едно лице вработено во Одделението за програмирање и евалуација го напушти работното место по сопствено барање. Исто така, едно лице беше привремено вработено во Телото за управување со ИПАРД со договорни обврски до крајот на 2021 година. Бројот на вработени во Телото за управување со ИПАРД во 2021 година беше 15 вработени, вклучувајќи го и Раководителот на Телото за управување со ИПАРД.

Со цел да се ублажат последиците од немање политика за задржување на персоналот, во октомври 2021 година во сите ИПА структури во Македонија започна да се применува краткорочно решение за наградување на вработените кои работат на ИПА. Со ова решение вградено во Законот за извршување на буџет (на годишна основа) се обезбедува 15% повисока плата на вработените. Иако вработените во сите ИПА структури го остварија своето право, вработените во Телото за управување со ИПАРД не земаа 15% поголема плата, поради одбивањето на министерот да го одобри. Ова само по себе покажува дека краткорочното решение за задржување на персоналот не е системско и не важи за целата структура на ИПА.

Телото за управување со ИПАРД, во пресрет на новиот програмски период 2021–2027 година, реализираше четиридневна работилница (финансирана од мерката Техничка помош) за подобрување и надградба на ИПАРД системот за следење. Целта на работилницата беше потребата од адаптирање на системот за следење на новиот програмски период и подобрување на меѓусебната соработка помеѓу Телото за управување со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата во однос на навремено и точно доставување на информации за спроведувањето на ИПАРД Програмата. Заклучоци од работилницата:

- Имајќи предвид дека Упатствата за следење и евалуација не беа доставени од страна на ГД АГРИ, прилагодувањето на системот за следење на новиот програмски период е направено врз основа на претходно стекнато искуство (преминот од 2007-2013 во програмирање 2014-2020 година период) и по најновите нацрт мерки за ИПАРД III рибите доставени до ГД АГРИ.
- Се разговараше за процедурите за организирање состаноци на Комитетот за следење на ИПАРД, Деловникот за работа на Комитетот и сите останати работни документи на Комитетот за следење на ИПАРД и беше констатирано дека нема потреба од значителни интервенции во процедурите и работните документи на Комитетот за ИПАРД. Забележано е дека со текот на времето Комитетот за следење на ИПАРД добива на интензитет поради зголемувањето на бројот на членови. Учеството на новите членки иницира потреба од нивна обука за процедурите за спроведување на ИПАРД, како оние

поврзани со Програмата (програмирање, следење и евалуација, публицитет на Програмата, користење на мерката Техничка помош), така и процедурите на Агенцијата за спроведување на Програмата (обработка на ИПАРД барања).

- Комплет табели за следење ИПАРД III да се достават до Агенцијата за да се евидентираат потребите на Телото за управување со ИПАРД и да се вклучат во базата на податоци креирана од проектот „Приспособен софтвер за интегриран административен и контролен систем“.

Со цел да се олесни процесот на издавање документи од вклучените технички тела, како што претходно беше направено со двете упатства направени во соработка со Секторот за води и Дирекцијата за заштита на животна средина, Телото за управување со ИПАРД во соработка со Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ) подготви:

- Упатство за потребните барања за производителите од животинско потекло од „мали размери“;
- Правилник за отстапување на специфичните хигиенски мерки за „малите“ бизниси, начинот и барањата што треба да се исполнат при директно снабдување со храна од производителот до потрошувачот, условите за преработувачките капацитети, материјалите, инструментите и опремата, како и начинот на производство на храна со традиционални карактеристики;
- Правилник за барања за услови и хигиена за производство и промет на храна од животинско потекло наменета за директно снабдување, локализирана дејност, во географски или економски ограничувања како и општите и посебните барања за примена на традиционалните методи на производство, преработка и дистрибуција на храна со традиционални карактеристики.

Упатството и правилниците ќе придонесат за подобро објаснување и насочување на потенцијалните корисници во приоритетниот сектор за „преработка на фарма и директен маркетинг на сопственото земјоделско производство“ во мерка 1. Тие се поставени на официјалната веб-страница на ИПАРД.

Телото за управување со ИПАРД доби забелешки за Годишниот извештај за имплементација за 2019 година на 30 октомври 2020 година. Со цел да се адресираат забелешките, Телото за управување со ИПАРД го достави писмото со забелешки заедно со матрицата за набљудување до сите ИПАРД структури и ги доби нивните повратни информации. До крајот на 2020 година, сите ИПАРД структури го дадоа својот одговор на согледувањата на извештаите, а конечната подобрена верзија на Годишниот извештај за имплементација за 2019 година беше договорена и доставена до службите на ГД АГРИ во март 2021 година.

Телото за управување со ИПАРД го продолжи процесот на развој на новата ИПАРД Програма за програмскиот период 2021-2027 година. Согласно Упатството за подготовка на ИПАРД III Програмата и дефинираниот внатрешен возен ред со прецизни распореди за сите неопходни чекори за развој на ИПАРД III Програмата, Одделението за програмирање и евалуација пристапи кон собирање на сите релевантни податоци потребни за подготовка на Дел I од Програмата – „Опис на моменталната состојба“. На почетокот на 2021 година, Телото за управување со ИПАРД започна со изготвување на фише за мерки според доставените упатства од Комисијата. Во процесот на изготвување на мерките се одржуваат низа состаноци и електронски комуникации

со ИПАРД Агенцијата, нацрт-мерките се коментираат и дотеруваат додека се прифатени како финален нацрт и се вклучени во нацрт-програмата ИПАРД 2021-2027 година.

Еден од резултатите во процесот на изработка на ИПАРД Програмата 2021-2027 се презентација на резултатите од консултациите за програмирање и одредби за вклучување на релевантните органи и тела, како и соодветни економски, социјални и еколошки партнери во процесот на консултации за изготвување на програмскиот документ. Резултатите од консултациите се претставени во посебното поглавје 13 од ИПАРД Програмата 2021-2027 година. Нацрт-Програмата ИПАРД 2021-2027 година по неколку консултации со претставниците на ГД АГРИ е испратена до службите на Европската комисија за одобрување на 25 ноември 2021 година.

Сите погоре презентирани активности се реализираат преку организирање состаноци (работилници) со потсекторски групи според секторите опфатени со ИПАРД Програмата 2021-2027.

Се одржуваат шест различни работилници кои покриваат различни сектори поддржани во рамките на мерките во програмата што ја покриваат целата територија на земјата како што следува:

1. Работилница во Битола која покрива примарно производство и преработка на житни култури, сточна храна, индустриски култури, зеленчук и органско производство;
2. Работилница во Демир Капија која покрива примарно производство и преработка на - повеќегодишни култури (овоштарници, вклучително трпезно грозје, маслинки и лозови насади);
3. Работилница во Тетово која покрива сточарски сектор (говеда, овци и кози, примарно земјоделско производство и земјоделска преработка и преработка на земјоделски производи);
4. Работилница во Кичево што опфаќа сточарски сектор (живина, аквакултурни фарми за слатководни риби, примарно земјоделско производство и на фарма преработка, преработка (вклучувајќи јајца и живина) и риба и рибни производи;
5. Работилница во Кочани која ги опфаќа потсекторите од мерката 7 - Алтернативно земјоделско производство и преработка, градинарство, производство на семенски и саден материјал, пчеларство, производство на прехранбени производи и пијалоци, поддршка на занаетчиските активности и поддршка на руралниот туризам.
6. Работилница во Скопје – Заокружување и сумирање на резултатите од претходните 5 работилници и презентација на нацрт-програмата ИПАРД 2021-2027 година до релевантните институции поврзани со програмирањето и спроведувањето на ИПАРД.

Се одржуваат посебни консултации со АПРЗ како краен корисник на Мерката 10-Советодавни услуги и добиените коментари и предлози се сметаат за многу корисни и се вклучени во нацрт мерката.

Тим од надворешни оценувачи изврши ex-ante евалуација на ИПАРД Програмата 2021-2027 година, во периодот август-ноември 2021 година. Одобрен е финалниот извештај од ex-ante евалуација на ИПАРД Програмата 2021-2027 (08.11.2021) и истиот ќе стане како посебно поглавје од програмскиот документ.

Тешкотиите настанати во процесот на собирање податоци за целите на следење и известување се решени со почетокот на имплементацијата на проектот „Прилагоден софтвер за интегриран административен и контролен систем (IACS)” - EuropeAid/139016/DH/SER/MK. Експертите на

проектот извршија анализа на постоечките системи и процедури во Агенцијата и врз основа на тоа започнаа да развиваат софтверски модули за секоја активност во Агенцијата поврзана со имплементација на ИПАРД програмата. Пристапот на Телото за управување со ИПАРД само за читање до стандардните групи на извештаи како дел од модулот на проектите за годишно известување и за тековно следење на имплементацијата на ИПАРД Програмата, се развиени паралелно со другите модули во Агенцијата. За таа цел, Телото за управување со ИПАРД ги достави до проектниот експерт своите потреби од податоци за ефективно следење на ИПАРД Програмата, вклучително и барањата за податоци за ИПАРД III Програмата.

4.2 Активности превземени од НАО и Управувачката структура

Повикувајќи се на правната рамка, во текот на 2021 година, измените на ИПАРД Програмата (Ref. Ares (2021)4710595) од 22.07.2021 година и Листата на прифатливи трошоци (Ref. Ares (2021)4263137) од 30.06.2021 година беа одобрени.

Дополнително, измената на Секторската Спогодба беше предложена од страна на ГД АГРИ во февруари 2021 година (Ref. Ares (2021)1312890- 17/02/2021) и согласност за предложените промени од националните власти во мај 2021 година (НИПАК писмо бр. 11-73 /17 од 04.05.2021 година).

Што се однесува до промените во врска со формалните назначувања на органи, нов Национален координатор за ИПА беше назначен во текот на 2022 година (Одлука за назначување на НИПАК од 17 јануари 2022 година). Имено, Владата на Република Северна Македонија го назначи г-дин Бојан Маричиќ, заменик претседател на Владата на Република Северна Македонија задолжен за европски прашања за Национален ИПА координатор (NIPAC) за управување со претпристапните фондови ИПА I и ИПА II на Европската Унија за Република Северна Македонија.

Во текот на 2021 година беа направени дополнителни подобрувања на Прирачникот за процедури на ИПАРД Агенцијата. Имено, изготвен е амандман во делот на Секторот за регистри (Референтна база на цени) со цел да се забрза процесот на одобрување на проектот и да се намали времето за одобрување финансиска поддршка на крајните корисници. Со овие измени се предвидува ангажирање на комисија за евалуација составена од експерти како нов чекор во процесот на утврдување на референтните трошоци. Измената се очекува да го намали времето за склучување договори каде што се евидентирани доцнења во обезбедувањето референтни цени од Бирото за судски вештачења.

Измените на Прирачникот за процедури на Агенцијата ИПАРД (верзија 2.1) беа оквалификувани како значајни, беше издадена согласност од НАО и измените беа испратени на одобрување до ГД АГРИ на 19 април 2021 година. Националните власти беа информирани од ЕК на 18 јуни 2021 година дека предложените измени се одобрени. Согласноста за спроведување на овие измени ја издава НАО од обработката на барањата за финансиска поддршка добиени на јавниот повик 01/2021.

Дополнително, во декември 2021 година, НАО се одобрени незначителни измени на Прирачникот за процедури за Секторот за општи и правни работи (СОПР), верзија 2.1 (декември 2021 година). Потребата од прилагодување на важечките процедурални аранжмани на ИПАРД Агенцијата (СОПР) произлезе од препораките издадени од Европската комисија за пријавување на неправилности преку Електронскиот систем за пријавување неправилности IMS/AFIS, како и евидентирање како неправилности сите финансиски корекции од спроведените административни проверки.

I. Ефективно функционирање на системот за управување и внатрешна контрола на ИПАРД Програмата 2014-2020

Резиме на извештаите за внатрешните ревизии и контролите спроведени од страна на Управувачката структура

а) Набљудувања и препораки на ГД за земјоделство

Во текот на 2021 година, комуникацијата со ГД АГРИ беше главно поврзана со процедурата за расчистување на сметките за финансиските години 2019 и 2020 и комуникацијата поврзана со правната основа во врска со доверувањето за ИПА III.

Постапки за расчистување на сметки

Во рамките на постапките за расчистување на сметките, во текот на 2021 година, со допис (Ares(2021)4538735) на 13.07.2021 година, од страна на ГД АГРИ беше започнато расчистување на годишната сметка за финансиската година 2020. Со оваа комуникација, согласно член 41 од Секторскиот договор, ГД АГРИ предложи финансиски намалувања за надминување на рокот од шест месеци за исплата на крајните корисници во износ од 501.921,16 евра. Со дописот 10-6205/1 од 02.09.2021 година, имајќи предвид дека наидоа исклучителни услови за управување поради пандемијата КОВИД-19 во 2020 година за спроведување на сите мерки од ИПАРД II Програмата, ИПАРД структурата предложи да се применат нула намалувања. ГД АГРИ го зеде предвид доставениот одговор за исклучителни услови за управување поради пандемијата КОВИД -19 и повторно ги пресмета финансиските намалувања за надминување на рокот од шест месеци за исплата на крајните корисници во износ од 34.222,86. Во рамките на оваа постапка се уште е во тек комуникацијата и поради два наоди од работењето забележани од страна на Ревизорското Тело во износ од 29.714,52.

Што се однесува до расчистувањето на сметката за финансиската година 2019, по билатералниот состанок одржан на 22.01.2021 година преку видеоконференција и земајќи ги предвид дополнителните информации од националните власти по билатералниот состанок, ГД АГРИ предлага да се исклучи од финансирањето на ЕУ износ од 248.202,41 евра.

Доверување на правото за управување со ИПАРД III

- Нацрт ИПА III Финансиска рамка на партнерскиот договор (Financial Framework Partnership Agreement model (Ref.Ares(2021)4427650-07/07/2021));
- Прв нацрт на ИПАРД Програмата 2021-2027 (Допис бр.11-1649/2 од 26.11.2021).

Доверување на правото за управување со мерката – Инвестиции во рурална јавна инфраструктура

Барањето да се доверени задачи за спроведување на буџетот за мерката Инвестиции во рурална јавна инфраструктура од ИПАРД Програмата 2014-2020 беше доставено до ЕК на 13 ноември 2018 година.

Сепак, Националната управна и оперативна структура со координација на министерот за МЗШВ се согласија дека поради ограничениот број на човечки ресурси, довербата на мерката Инвестиции во рурална јавна инфраструктура ќе продолжи кога ќе се обезбеди оптимален број на вработени во структурите (особено ИПАРД Агенцијата). Во моментот, националните власти се согласија фокусот на вработените да биде над спроведувањето на веќе акредитираните мерки, сè до обезбедување оптимален број на персонал за спроведување на новата мерка.

b) Извештаи на Ревизорско Тело

Ревизорското Тело за ИПА во текот на 2021 година ги издаде следните конечни извештаи за ревизија:

- Финален ревизорски извештај за ревизија на работењето 2 и ревизија на работењето 3 за 2020 година во ИПАРД Агенцијата - Област на политики 4 - Земјоделство и рурален развој заклучно со 8 март 2021 година;
- Финален ревизорски извештај за ревизија на сметки и годишни финансиски извештаи за 2020 година во НАО/УС и ИПАРД Агенцијата заклучно со 8 март 2021 година;
- Финален ревизорски извештај за хоризонтална тематска систематска ревизија на нивото на апсорпција на средствата од ИПА 2 во ИПА Структурата - Област на политики 1, 2, 3 и 4 од 10 март 2021 година;
- Финален ревизорски извештај за ревизија на работењето 1 и 2 за 2021 година во ИПАРД Агенцијата - Област на политики 4 - Земјоделство и рурален развој на 30 декември 2021 година;

Ревизорското тело на ИПА во текот на 2021 година ги издаде следните финални ревизорски извештаи за ИПАРД 2007-2013 година:

- Финален ревизорски извештај за финансиската ревизија на точноста и комплетноста на финансиските извештаи во врска со долгот за проекти финансирани од ИПАРД I 2007-2013 година, Компонента V - Рурален развој на 26 февруари 2021 година;
- Збиен ревизорски извештај од верификациите на ИПАРД екс-пост контролниот систем во ИПАРД Агенцијата заклучно со 15 март 2021 година и
- Финален ревизорски извештај за ревизија на работењето на спроведените екс-пост контроли во Агенцијата за ИПАРД за проекти финансирани од ИПАРД I Програмата 2007-2013 година, Компонента V - Рурален развој на 29 декември 2021 година;

Во текот на 2021 година беше издаден Годишен ревизорски извештај и Годишно ревизорско мислење од Ревизорското тело за 2020 година.

Со Годишното ревизорско мислење, ревизорите изразија: **Неквалификувано мислење** во однос на веродостојноста на годишните - финансиски извештаи или изјави/годишна сметка.

Во рамките на ревизорското мислење, врз основа на ревизорските процедури во однос на Програмата, ревизорите изразија разумно уверување дека:

- Декларацијата за расходи и годишните финансиски извештаи или изјави/годишните сметки за финансиската година 2020, издадени од НАО даваат вистинит и правичен приказ, и

Неквалификувано мислење со акцент на важност за законитоста и правилноста на трошоците и функционирањето на системите за управување и контрола.

Во рамките на ревизорското мислење, врз основа на ревизорските процедури во однос на Програмата, ревизорите изразија разумно уверување дека:

- Трошоците за кои е побаран надоместок од Комисијата се законски и редовни,
- Системот за управување и контрола е поставен и функционира правилно.

Со мислењето се посветува внимание на: недостаток на надзор во процесот на овластување на обврските и плаќањата, погрешна пресметка на прифатливите средства за кофинансирање, немање политика на задржување и задоцнети плаќања.

Во однос на Годишниот извештај за ревизорската активност и конечните извештаи кои беа издадени во текот на 2021 година, 21 отворен наод (прикажани во табелата) беа следени од страна на НАО:

Институција	Голем	Среден	Мал	Вкупно	Имплементирани наоди во 2021	% на имплементирани наоди
НАО/УС	/	2	1	3	3	100%
ТУ со ИПАРД	/	1	1	2	1	50%
ИПАРД Агенција	3	11	2	16	1	6,25%
Вкупно:				21	5	24%

Што се однесува до Годишниот извештај за ревизорската активност за 2020 година од 21 наод отворени за целата ИПАРД Структура, 5 наоди беа затворени до крајот на 2021 година или 24%.

Дополнително, треба да се напомене дека наодите во врска со ИПАРД 2007-2013 ги следи и НАО бидејќи сè уште има активности кои се во тек во однос на нивното затворање.

Со цел да се зајакне овој процес на надминување на наодите, НАО достави Информација до Владата со строги заклучоци каде што сите институции кои спроведуваат ИПА се обврзани да спроведат строги активности за да се затворат отворените наоди. Владата ги усвои овие информации и заклучоците предложени на 26 октомври 2021 година.

Во однос на отворените наоди од извештаите на ревизорското тело, НАО во координација со оперативната структура подготви Акционен план (Реф. бр.10-2828/1 од 20 април 2021 година) и Ревидиран акциски план (Реф. бр.10-сл од 10.08. 2021). Со Акциониот план се предвидени активности за надминување на наодите. Канцеларијата за поддршка на НАО врши анализа и ја следи динамиката на спроведување на активностите и редовно го информира НАО за статусот на имплементација на препораките.

Од доставувањето на Годишниот ревизорски извештај започнаа активностите за имплементација на препораките на ревизијата, но за некои системски прашања (како што се политиката на задржување, вработувањата и сл.) се уште се во тек активности, имајќи предвид дека тие бараат поддршка од највисоките владини нивоа и меѓуинституционална координација. Во однос на политиката за задржување и мотивација, иницирана од НИПАК (врз основа на владиниот заклучок), беше формирана работна група за подготовка на модел на политика за задржување и мотивација за персоналот на ИПА. Во меѓувреме, до воспоставување на трајното системско решение, Министерството за финансии во координација со СЕП подготви привремено решение за 15% надополнување на платите за вработените во ИПА структурите вградени во Законот за извршување на буџетот за 2021 година и истото е инкорпорирана и за 2022 година.

Според последниот статус, може да се заклучи дека 1 (еден) наод во врска со ИПАРД Агенцијата, поврзан со погрешна пресметка на општите трошоци (помалку платени средства), е затворен.

Покрај тоа, следните наоди остануваат отворени:

- 7 (седум) наоди од ревизија на работење во врска со склучување на договори без да се обезбедат 3 понуди (овие наоди се дел од процедурата на СоА за финансиска година

2020), доцнење во исплата на примателите на помош; доцнење со доставување податоци од страна на техничките органи; доцнење при обработката на барањата; неприфаќање на прифатливи трошоци за монтажа на материјали и пронаоѓање поврзани со погрешно пресметување на општите трошоци.

- 5 (пет) наоди од системските ревизии поврзани со капацитетите за човечки ресурси во Агенцијата; ИТ - подигнат систем и доцнење во поднесувањето извештаи до ТУ со ИПАРД и НАО.
- 3 (три) наоди од финансиските ревизии поврзани со буџетскиот извештај; не евидентирана камата во книгата на должниците и изготвување на неточна Годишна изјава за сметки за финансиска година 2020.

Во однос на Телото за управување со ИПАРД, во текот на 2021 година затворен е 1 (еден) наод поврзан со непочитување на процедурите за подготовка на табели за следење. Дополнително, 1 (еден) наод останува отворен поврзан со обезбедување на оптимални капацитети за човечки ресурси (квалификуван како наод со среден ризик).

Во однос на НАО/УС, затворени се 3 (три) наоди поврзани со: необезбеден оптимален број ресурси за човечки ресурси според WLA (наод со среден ризик); регрутирање на упатено лице од агенцијата за вработување (квалификувано како наод со среден ризик) како и наод поврзан со несоодветен правен статус на лица кои извршуваат задача и неконзистентна систематизација со потребите на секторот (квалификуван како наод со низок ризик).

с) Внатрешна ревизија

Управувачка структура

Согласно Годишниот план за ревизија за 2021 година на Секторот за внатрешна ревизија при Министерството за финансии (бр.23-8927/1 од 01.12.2020 година) беше планирана и реализирана една ревизорска мисија во рамките на НАО/МС. Ревизорската мисија беше извршена во вториот и третиот квартал од 2021 година во врска со внатрешните контроли на процесот на сметководство во Секторот за управување со фондови на ИПА. Согласно Конечниот ревизорски извештај број 23-4302/4 од 25 август 2021 година, беа идентификувани два наоди со среден ризик во врска со идентификуваните слабости во воспоставувањето и функционирањето на системот на внатрешни контроли при спроведувањето на сметководствениот процес и процесот на усогласување на сметките.

За 2022 година, Годишниот план за ревизија на Министерството за финансии (бр.23-10324/1 од 24.11.2021 година) предвидува ревизорска мисија на системот на внатрешни контроли во процесот на управување со човечки ресурси во Секторот за управување со фондови на ИПА.

ИПАРД Агенција

Согласно Годишниот план за ревизија во ИПАРД Агенцијата за 2021 година (бр.32-2872/2 од 14.12.2020 година) планирани се 10 ревизорски мисии, од кои 5 ревизии на процеси кои се однесуваат на ИПАРД и една општа ревизија на процесот на евидентирање на работното време и подготовката на плата на вработените во ИПАРД Агенцијата. Предвидена е и една ревизија по барање на директорот (која може да биде и на ИПАРД доколку е потребно). Со Ревидираниот годишен план за ревизија во ИПАРД Агенцијата за 2021 година (бр.32-2153/1 од 03.12.2021 година), предвидената една ревизија на процесите во однос на ИПАРД е преместена за

реализација во 2022 година поради намалениот капацитет во однос на расположливите човечки ресурси во Секторот за внатрешна ревизија при ИПАРД Агенцијата.

Во текот на 2021 година беа извршени следните ревизии: Последователна ревизија за спроведување на препораките, Ревизија на процесот на евидентирање на работното време и подготовка на плата на вработените во АФПЗРР, Ревизија на процесот на база на податоци за референтни цени, ревизија на процесот контрола на лице место пред исплата на барања од ИПАРД Програмата 2014-2020 и Ревизија на процесот на одобрување и склучување договори од мерката 7. Исто така, во текот на 2021 година беа извршени две ревизии од Годишниот план за ревизија за 2020 година: Ревизија на процесот на контрола на лице место пред исплата од ИПАРД Програмата 2014-2020 и Ревизија на процесот на одобрување на плаќања од ИПАРД Програмата 2014-2020 година.

Една преостаната ревизија од планот за ревизија за 2021 година е започната во декември и ќе биде завршена во текот на првиот месец од 2022 година.

Усвоен е Годишниот план за ревизија во ИПАРД Агенцијата за 2022 година (бр.32-2153/6 од 15 декември 2021 година). Според планот се планирани 6 ревизорски мисии, од кои 5 ревизии на процеси кои се однесуваат на ИПАРД и една ревизија по барање на директорот (која може да биде и на ИПАРД доколку е потребно).

Тело за управување со ИПАРД

Секторот за внатрешна ревизија при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство врши внатрешна ревизија над Телото за управување со ИПАРД.

Годишниот план за ревизија за 2021 година на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство предвидува ревизорска мисија на процесот на публицитет на ИПАРД Програмата. Ревизијата сè уште не е извршена и според информациите доставени од Телото за управување со ИПАРД ревизијата се планира да се изврши во текот на 2022 година.

За 2022 година Годишниот план за ревизија на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (бр.20-567/1 од 13.01.2022 година) предвидува ревизорска мисија на процесот на организирање на Комитет за следење на ИПАРД Програмата за 2020 година.

d) Надворешна ревизија

Во текот на 2020 година беше спроведена ревизија согласно член 50(1)(в) од ИПАРД II Рамковниот договор. Ревизорската мисија ја спроведе надворешна ревизорска куќа (изведувач).

Главната цел на ревизијата беше да се испита дали ИПАРД Агенцијата е усогласена со стандардот за безбедност на информации ISO 27002:2013 и ограничен преглед со фокус на следење на безбедноста на информациите на системите што ги користат Националниот фонд и НАО. Ревизијата беше спроведена од 21 до 25 септември 2020 година, а на завршниот состанок беа презентирани прелиминарните наоди. Се очекува конечниот извештај од оваа мисија.

е) Верификациски посети извршени од страна на НАО/УС

Канцеларијата за поддршка на НАО во рамките на Годишниот план за верификациски посети за 2021 година планира три верификациски посети.

Првата верификациска посета за проверка на усогласеноста на спроведувањето на одобриениот исклучок поврзан со употреба на алтернативни средства за проверка на лице место пред

склучување договор (од јавниот повик 01/2020 за М1) започна во декември 2020 година, а конечниот извештај беше издаден во март 2021 година. Општ заклучок е дека користењето на алтернативни средства за спроведување на проверките дава потврда за усогласеноста со критериумите од ИПАРД Програмата, односно овозможува ефикасна обработка на барањата за финансиска поддршка. Еден наод со среден приоритет и еден ризик беа откриени при оваа верификациона посета.

Втората верификациона посета беше поврзана со процесот на административна проверка на платените проекти во третиот и четвртиот квартал од 2020 година за Мерките 1, 3 и 7. Процесот на верификација започна во мај 2021 година, а конечниот извештај беше издаден во септември 2021 година. Со оваа верификациона посета беа проверени проекти во вредност од 873.241,59 евра, што претставува околу 16 % од вкупната сума исплатена во референтниот период. Во рамките на оваа посета се издадени два наоди со потенцијално финансиско влијание во рамките на оваа верификациона посета. Активностите за надминување на овие сознанија се во тек.

Третата верификациона посета за административна проверка на проектите пред склучување договор во Мерките 1, 3 и 7 започна во септември 2021 година, а конечниот извештај беше издаден во јануари 2022 година. Со оваа верификациона посета се проверија проекти во висина од 4.047.708,71 EUR што претставува 17,48% од вкупниот договорен износ на јавните повици 01/2019, 02/2019 и 01/2020. Во рамките на оваа посета беа откриени три високи наоди со потенцијално финансиско влијание и еден наод со среден приоритет. Активностите за надминување на овој наод се во тек.

Годишниот план за верификациона посети за 2022 година е усвоен на 24 јануари 2022 година со кој се предвидуваат три посети (една за усогласување со барањата за доверување на задачите за спроведување на буџетот за ИПАРД III и две посети поврзани со процесите на плаќања и експост на лице место проверки).

Годишна декларација за управување поднесена од ИПАРД Агенцијата и Телото за управување со ИПАРД

Годишна Декларација за управување е подготвена и доставена од директорот на ИПАРД Агенцијата до НАО на 17 јануари 2022 година. Со неа се потврдува дека воспоставениот систем за управување и внатрешна контрола во рамките на ИПАРД Агенцијата функционира ефективно и во согласност со акредитираните процедури и дава потребни гаранции во врска со законитоста и регуларноста на основните трансакции.

Годишна Декларација за управување беше подготвена и поднесена и од Раководителот на Телото за управување до НАО на 13 јануари 2022 година (Писмо бр. 20-566/1). Со неа се потврдува дека воспоставениот систем за управување и внатрешна контрола во Телото за управување функционира ефективно и во согласност со акредитираните процедури.

Активности поврзани со управување со ризици во ИПАРД структурите

Постапката за управување со ризик редовно, двапати годишно ја спроведува Структурата за управување со ризик. Регистрите на ризици на сите институции вклучени во спроведувањето на ИПАРД II Програмата (Управувачка структура, Телото за управување и ИПАРД Агенцијата) редовно се ажурираат според преземените активности за ублажување на ризиците. Во текот на 2021 година беа организирани два панели за управување со ризик, еден на 11 мај 2021 година и вториот на 19 ноември 2021 година. По состаноците на Панелот, НАО усвои Консолидиран

регистар на ризици и следствено, официјално го достави до сите засегнати страни. Во Акциониот план беа дефинирани соодветни активности за да се ублажат идентификуваните ризици. Активностите се започнати и се во тек. На панелите за управување со ризик и при спроведување на процедурата за управување со ризик, посебно внимание се посветува на ризиците од измама. Поради појава на КОВИД 19, панелите за управување со ризик се одржаа онлајн.

Според последниот усвоен Консолидиран регистар на ризици (Акциони планови за ублажување на ризиците), следните ризици на ниво на субјект се сметаат за високи: прометот на персоналот, недостигот на кадар, преоптовареност со работните задачи и неможност за посетување организирани обуки. Високи ризици на ниво на активност исто така беа идентификувани и следени во континуитет, кои се однесуваат на следните области на влијание: обработка на тужбите, квалитет на извршените проверки на лице место и користење, ажурирање и одржување на базата на податоци за референтни цени.

Во однос на безбедноста на информациите, еден ризик се смета за висок: доцнење во спроведувањето на Акциониот план за безбедност на информациите. Исто така, беа откриени високи ризици од измама преку Алатката за проценка на ризикот од измама во однос на следните области на влијание: прифаќање на неприфатливи трошоци, преплатување поради преценета референтна цена и создадени вештачки услови за да се добие голема поддршка.

Исто така, беа разгледани и воспоставени корективни мерки за ублажување на искажаните ризици.

Административни капацитети на институциите во ИПАРД структурите

Управувачка структура

Според Анализата на обемот на работа на Управувачката структура, идентификувано е дека оптималниот број на вработени за 2021 година е 19 (вклучувајќи го и НАО).

Бројот на вработени во Управувачката структура на 31 декември 2020 година изнесуваше 15 (петнаесет), вклучително и НАО.

Во текот на 2021 година, 1 вработен го напуштил Секторот за управување со средства на ИПА од работното место Помлад соработник – финансиски контролор на 19.02.2021 година.

Дополнително, на 10 март 2021 година на Јавен оглас за вработување на административни службеници се вработија четири вработени во Секторот за управување со фондови на ИПА (2 помлади соработници за финансиско управување, 1 помлад соработник за ефективно функционирање на Фондот за управување и контрола на ЕУ и 1 помлад Соработник за човечки ресурси и службеник за поддршка на неправилности).

Едно вработено лице кое било ангажирано со договор за привремено вработување, со Решение за вработување на Јавен оглас е преобразено на неопределено време. Исто така, вработената во Управувачката структура која имала Решение за вработување во Секторот за даночна и царинска политика, со Решение од 12.02.2021 година, формално е префрлен во Секторот за управување со фондови на ИПА.

Во првата половина на 2021 година беа финализирани три унапредувања во Секторот за управување со средства од ИПА, поточно двајца помлади соработници и еден соработник беа унапредени на позиција советник.

Во однос на долгите отсуства, се очекува тројца вработени да бидат на породилно отсуство во периодот втора половина на 2021/прва половина на 2022 година (раководител на Секторот за управување со фондови на ИПА и двајца советници за ефективно функционирање на системот за управување и контрола). Според тоа, на 31 декември 2021 година, бројот на вработени во Управувачката структура е 18, вклучувајќи го и НАО.

Според состојбата на крајот на 2021 година, стапката на зафатеност на работните места во Секторот за управување со фондови на ИПА е 95%. Подготвена е Анализата на обемот на работа за периодот 2022-2024 година и резултатите од пресметките покажаа дека оптималниот број на вработени во МС за 2022 година е 19 (деветнаесет).

ИПАРД Агенција

Според Анализата на обемот на работа (WLA) за 2021 година, оптималниот број на вработени потребни во ИПАРД Агенцијата за спроведување на акредитираните мерки, вклучително и мерката Инвестиции во руралната јавна инфраструктура, изнесува 151 вработен. На почетокот на 2021 година, ИПАРД Агенцијата броеше 123 вработени назначени за работа во ИПАРД структурата.

Во текот на 2021 година, ИПАРД структурата во ИПАРД Агенцијата е зголемена за 14 вработени, а во исто време е намалена за 8 вработени. Дополнително, унапредени се 13 (тринаесет) лица.

Јавниот повик за вработување на 6 вработени на неопределено основа е објавен во декември 2021 година и треба да биде финализиран во првиот квартал на 2022 година.

Според анализата на обемот на работа на ИПАРД Агенцијата за 2022 година, оптималниот број на вработени во Агенцијата е 165. Со е вклучен нов Сектор (Сектор за информатичка и комуникациска технологија) во структурата на ИПАРД Агенцијата, но ова не имплицираше нови потреби бидејќи Секторот е доволно екипиран. Исто така, Секторот за контрола го зголеми бројот на вработени кои работат на прашања поврзани со ИПАРД, што значи дека од 2022 година целиот сектор (земајќи ги предвид општите овластувања, контролорите кои работат во Одделението за национални мерки ќе се користат и во ИПАРД). Имајќи го предвид ова зголемување, се сметаат за исполнети сите потребни позиции во Секторот за контрола за задачи за имплементација во однос на ИПАРД програмата.

Со овие измени од 01.01.2022 година, ИПАРД структурата во рамките на Агенцијата брои 146 вработени (129 на крајот на 2021 година зголемени со Сектор за ИТ (7 вработени) и 10 вработени од Секторот за контрола на лице место (вклучување на контролори кои работат на национални мерки).

Тело за управување со ИПАРД

Според Анализата на обемот на работа (WLA) за 2021 година, Телото за управување со ИПАРД постави оптимално ниво на персонал од 17 вработени. На почетокот на 2021 година Телото броеше 15 вработени.

Во текот на 2021 година на еден вработен кој бил времено распореден за извршување на работни задачи во подрачната единица на МЗШВ му престанува работниот однос.

Според овие измени, бројот на вработени во МА на крајот на 2021 година е 14 (вклучувајќи го и Раководителот) и стапката на искористеност е 82%.

Изработена е Анализата на обемот на работа за периодот 2022-2024 година и резултатите од пресметките покажаа дека оптималниот број на вработени во Телото за управување за 2022 година е 17 (седумнаесет).

Капацитети на ИАРД структурите

Во табелата подолу се прикажани податоците за човечките капацитети во структурата за управување и работење на ИПАРД за 2021 година:

Институција	Број на вработени 31.12.2020	Број на вработени потребни по АОР за 2021	Нови вработувања до 31.12.2021	Вработени кои заминале 31.12.2021	Посточки вработени 31.12.2021	Стапка на исполнетост	Стапка на обрт
НАО/УС	15	19	4	1	18	95 %	6,67 %
ИПАРД Агенција	123	151	14	8	129	85 %	6,50 %
ТУ со ИПАРД	12	17	0	1	14	82 %	6,67 %
Вкупно	153	187	18	10	161	86 %	6,61 %

Вкупно за спроведување на ИПАРД II Програмата за 2021 година беа потребни 187 вработени. Бројот на вработени на крајот на 2021 година е 161 вработен или околу 86% стапка на пополнетост што претставува зголемување од 4% во однос на 2020 година.

Во 2021 година прометот на персоналот на ниво на програмата (ИПАРД II) е 7%.

Во 2021 година има позитивно нето салдо од 8 вработени, што значи дека во 2021 година биле ангажирани 18 вработени наспроти 10 кои ги напуштиле институциите.

Табела – промени во ИПАРД структурата со датум 01.02.2022 година според потребите на АОР 2022, вклучувајќи ги промените во однос на Секторот за информатички и комуникациски технологии и Секторот за контрола на терен.

Институција	Број на вработени 01.02.2022	Број на вработени потребни по АОР за 2021	Нови вработувања до 01.02.2022	Вработени кои заминале 01.02.2022	Посточки вработени 01.02.2022	Стапка на исполнетост	Стапка на обрт
НАО/УС	18	19	0	0	18	95 %	0,00 %
ИПАРД Агенција	146*	165	0	2	144	87 %	1,40 %
ТУ со ИПАРД	15**	17	0	0	15	88 %	0,00 %
Вкупно	179	201	0	2	177	88 %	1,10 %

* со АОР 2022 за ИПАРД Агенцијата Секторот за информатичка и комуникациска технологија е вклучен во структурата на ИПАРД и во овој број се претставени 7 вработени ангажирани во овој сектор заклучно со 01.01.2022 година. Исто така од Секторот за контрола сите вработени се вклучени во ИПАРД структурата (значи вклучување на контролори кои работат на национални мерки). Овие промени ќе се земат предвид во основната линија за пресметување на потребите во 2022 година и нема да имаат ефект врз пресметувањето на потребите и прометот за 2021 година.

** од 01.01.2022 година во ТУ е вклучен еден вработен од Одделението за Лидер мерка имајќи го предвид активното вклучување во однос на работните задачи за сите активности на ТУ

Со изготвувањето на овој извештај за самооценување, може да се пријави следново:

Во однос на задржувањето на персоналот во структурата на ИПА на 28 јули 2021 година, беа усвоени измените на Законот за извршување на Буџетот за 2021 година и објавени во Службен весник. Со овие измени се имплементира краткорочно привремено решение за мотивација и задржување на персоналот во структурите на ИПА (Retention Policy). Решението обезбедува 15% паушално дополнување на платата на персоналот во ИПА структурите до крајот на 2021

година, а истото е вградено и за 2022 година. Со ова решение е наменет да се надмине јазот до донесување долгорочно систематско решение.

Паралелно, работната група формирана од НИПАК работи на долгорочно систематско решение на политиката за задржување и мотивација што треба да биде ставено во Законот за административни службеници и соодветните законски акти.

Дополнително, Владата на Република Северна Македонија во сезоната одржана на 09 февруари 2021 година донесе заклучок со кој ресорните министерства кои се дел од оперативната структура се обврзани итно да ги ревидираат своите планови за вработување според потребите во структурата на ИПА и да ги исполнат празните работни места во рамките на ИПА структури до крајот на првиот квартал 2021 година. Според тоа, со истиот заклучок, Министерството за финансии е задолжено да даде согласност за овие вработувања.

Понатаму, на 04 март 2021 година, НАО во координација со министерот за финансии подготви сеопфатен план за барања за сите структури на ИПА, со вкупно 89 (осумдесет и девет) планирани нови вработувања за сите ИПА 2 програми вклучително и ИПАРД 2 Програмата. Министерството за финансии одобри средства за вработување на 27 државни службеници и 16 унапредувања за ИПАРД Агенцијата. Постапката за вработување/унапредување започна на крајот на јуни 2021 година.

Според спроведените интерни огласи, од планираните 16 унапредувања, ИПАРД Агенцијата информира дека се реализирани 13.

Од јавниот повик за вработување на 27 државни службеници, за жал беа реализирани само 4 нови вработувања и 8 договори за вработување беа трансформирани од привремени на трајна основа во ИПАРД структурата во Агенцијата. Поради неуспешна постапка, од овој повик, од овие 27 одобренија, нов јавен повик за вработување на 6 вработени е повторно објавен во декември 2021 година и треба да биде финализиран во првиот квартал на 2022 година.

Управување со нерегуларности

НАО прими 9 случаи на неправилности од ИПАРД Агенцијата во текот на 2021 година. Случаите беа анализирани и преземени соодветни корективни мерки од релевантните институции, под координација на НАО. Овие случаи се пријавени преку ИМС во текот на 2021 година.

Ново идентификуваните неправилности може да се разгледаат од следниве аспекти, како што е претставено подолу:

- Сите случаи беа оквалификувани како неправилност;
- Сите случаи се сè уште отворени;
- Сите случаи се идентификувани пред да се изврши исплатата, што значи дека нема финансиско влијание.

Табела 1

Нерегуларности идентификувани во 2021				
Вкупен број на нерегуларности	Нерегуларности пред одобрување	Нерегуларности пред исплата	Нерегуларности по извршена исплата	Останато (не повзано со барател)
9	0	9	0	0

Табела 2

	Отворени	Затворени	Вкупно
--	----------	-----------	--------

Квалификација на неруларноста	Сомневање за измама	0	0	9
	Нерегуларност	9	0	
Финансиско влијание	Со финансиско влијание	0	0	9
	Без финансиско влијание	9	0	

Во текот на 2021 година, ИПАРД оперативната структура ги спроведува активностите наведени во Акцискиот план за спроведување на Националната стратегија за борба против измами. Некои од активностите во Акцискиот план се одложуваат поради корона вирусот.

Националната стратегија за борба против измами за заштита на финансиските интереси на Европската унија во Република Македонија за периодот од 2019 до 2022 година ги наведува договорените приоритети и активности на надлежните национални органи во областа на заштитата на финансиските интереси на Европската Унија во Република Северна Македонија.

Со цел да се подобри институционалната и правната рамка и да се постигне целосна оперативност на Системот за заштита на финансиските интереси на ЕУ во Република Северна Македонија, во рамките на ИПА Твининг проектот бр. МК18IPAFI0119, се предвидува изготвување нов подобрен НАФС за заштита на финансиските интереси на Европската унија во Република Северна Македонија за периодот 2022-2025 година во согласност со наодите и препораките од Извештајот за евалуација за имплементација на НАФС за заштита на финансиските интереси на Европската Унија во Република Северна Македонија 2019-2022 година.

Новиот подобрен НАФС ќе го усвои Владата на Република Северна Македонија. Новиот подобрен НАФС ќе има четиригодишен период на примена (2022-2025), а неговиот акционен план ќе опфаќа период од две години.

II. Финансиско управување со ЕУ фондовите во Република Северна Македонија и законитост и правилност на направените трансакции

Финансиски менаџмент

Договорот за финансирање во рамките на Програмата за земјоделство и рурален развој на Република Северна Македонија во рамките на Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) за годините 2014-2020 година стапи на сила на 29.06.2017 година.

Согласно член 33(3) од Рамковниот договор и Анекс 7 од Секторскиот договор, НАО испрати до Комисијата прогноза за веројатни исплати за 2020-2021 година за Програмата на 15 јануари и 15 јули 2021 година. Основа за подготовка на прогнозите се планот за објавување јавни повици како и планот за финансиска реализација на повиците/потпишаните договори помеѓу ИПАРД Агенцијата и барателите, и двата доставени до НФ од ИПАРД Агенцијата. Ставот на УС е дека соработката меѓу релевантните сектори во Агенцијата за оваа вежба сè уште не е на задоволително ниво и редовно укажува преку е-пошта и на состаноци за обезбедување на реални и навремени податоци. Агенцијата треба да ја зголеми својата внатрешна соработка со вклучување на одобрување на проект, тим за контрола на лице место, овластување за плаќање, финансиска единица во обезбедување вредни информации за дефинирање на правилна временска линија за обработка на датотеки.

Ова редовно го нагласуваат НФ/НАО во изминатите години. Свесен за ситуацијата, НФ врши дополнителни анализи земајќи го предвид искуството и темпото на исплата од претходните

години, добиените информации од Агенцијата за статусот на договорите, проблемите со кои се соочуваат достапноста на средства во националниот буџет итн. Откако ќе се обработат сите овие информации, НФ подготви прогноза за своето веројатно барање за плаќање.

Во табелите подолу се прикажани извршените плаќања – ИПА придонес во евра во 2021 година и за периодот 2014-2021 година, како и:

Мерка	Извршени исплати во 2021 – ИПА придонес во Евра
Мерка 1	3,283,331.92
Мерка 3	2,137,312.77
Мерка 7	1,579,600.59
Мерка 9	120,823.80
Вкупно	7,121,069.08

Целосен статус на Програмата за периодот 2014-2020				% споредено со расположлив буџет
	ИПА	НКФ	Вкупно	
Расположлив буџет 2014-2020	60.000.000	19.766.275	79.766.275	
Исплатено	21.488.705,88	7.140.639,31	28.629.345,19	36 %

Анализата е во ЕУ придонес изразен во Евра.

Согласно член 37 од Секторската спогодба, НАО испрати четири Изјави за расходи кои служеа како барања за плаќање за направените расходи и приходи остварени во текот на 2021 година. Барањата за плаќање беа редовно испраќани преку SFC 2014 од страна на Националниот фонд. Немаше губење на средства на крајот на 2020 година.

ИПАРД II Калкулација на ризик од губење на средства согласно Н+3 / Н+4 правилото		
Референца		ЕУ придонес во €
1	Алокација 2018	10,000,000.00
2	Обезбедени средства од 2018	5,059,486.58
3	Пријавено во прв квартал на 2021	713,841.76
4	Пријавено во втор квартал на 2021	3,535,624.99
5	Пријавено во трет квартал на 2021	1,761,688.38
6	Пријавено во четврт квартал на 2021	1,109,891.31
7	Нема губење на средства на крајот од 2021, односно обезбеден е износот на алокацијата за 2022 година (7=2+3+4+5+6-1)	2,180,533.02

Сметководство

Сметководствениот систем на националниот фонд е усогласен со меѓународниот стандард за сметководство во јавниот сектор за јавниот сектор (IPSAS). Сметководствениот систем на НФ се извршува преку електронска верзија со користење на SAP системот, каде што SAP претставува интегриран систем каде што сите податоци се внесуваат и меѓусебно се поврзуваат. Договорот за финансирање, одобрување на барање за средства, трансфер на средства од ИПАРД Еуро сметката на ИПАРД Агенција врз основа на одобрено барање за средства, барање за исплата и добиени средства од ЕК на НФ ИПА евра сметката уредно се евидентираа во сметководствениот систем на НФ.

Планирање и следење на спроведувањето на ИПАРД Програмата

Во текот на 2021 година е објавен еден јавен повик. Јавниот повик 01/2021 за мерка 7 беше затворен во септември 2021 година. Расположливиот буџет во рамките на ИПАРД Програмата 2014 – 2020 година изнесува 79.766.274,51 евра (ЕУ+НКФ) од кои до крајот на 2021 година се склучени близу 80%.

Стапката на реална исплата на договорите (договорен износ без износ на откажани договори и анекси на договори) е на задоволително ниво од 46%.

Во текот на 2021 година евидентно е зголемена стапка на откажани договори. Исто така, се очекува во наредниот период да продолжи раскинувањето на договорите поради зголемените цени на пазарот во однос на сировините, добрата и услугите особено во градежната област.

4.3 Активности превземени од страна на ИПАРД Агенцијата

4.3.1 Напредок во собирање на податоци за следење

Во согласност со обврските преземени од Договорот за имплементација помеѓу ТУ и ИПАРД Агенцијата, ИПАРД Агенцијата редовно известуваше за спроведувањето на ИПАРД Програмата.

Размената на податоците се врши преку табелите за следење и евалуација за ИПАРД Програмата како и со други изготвени извештаи по барање на ТУ, кои содржеа податоци кои не беа вклучени во табелите, но беа релевантни за следење на Програмата.

Во 2021 година, ИПАРД Агенцијата согласно на дефинираните рокови и на редовна основа до ТУ ги доставуваше табелите за следење на спроведувањето на ИПАРД Програмата, кои опфаќаат информации за физички и финансиски показатели, извештаи од извршените контроли, утврдени неправилности и дополнителни барања за извештаи, дефинирани во Договорот за имплементација.

Собирањето на податоците и подготовката на извештаите се одржуваше рачно во ексел.

Во текот на 2021 година ИПАРД Агенцијата ги евидентираше сите трансакции во софтверот САП. Штом ќе се увериме дека сите извештаи генерирани преку САП се вистинити и точни, софтверот се користи како единствена алатка за сметководство во ИПАРД Агенцијата и сите финансиски показатели ќе бидат повлечени од системот.

Поради претходните планови за подобрување на ефикасноста на Агенцијата, преку подобрување на преносот на податоци и информации со ТУ, Агенцијата донесе одлука за формирање работна група, составена од членови од Агенцијата, ТУ и Министерството за финансии. Оваа работна група е одговорна за спроведување на проектот „Интегриран систем за администрација и контрола (IACS)“.

Работната група треба да учествува во активностите на проектот „Прилагодување на интегрираниот систем за администрација и контрола (IACS)“, поконкретно во имплементацијата на ИПАРД модулот како софтверско решение, што ќе доведе до зголемена ефикасност и ефективност. Крајната цел е поедноставување на преносот на податоци и комуникацијата меѓу институциите и зголемена транспарентност на податоците. Понатаму, Агенцијата има намера да воведо онлајн апликации за ИПАРД фондовите, поконкретно за ИПАРД 3 Програмата.

4.3.2 Резиме од следењето на договорите

Во однос на спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020, во 2021 година ИПАРД Агенцијата склучи договори за 2.155 барања во поддржан износ од 49.691.546,00 €.

За јавните повици 01/2017, 01/2018, 02/2018, 01/2019, 02/2019, 01/2020 и 01/2021 ИПАРД Агенцијата одобри и потпиша кумулативно 1.739 договори. Во однос на мерката 1, склучени се 1.595 договори во вредност од 10.702.275,00 €. Во Мерката 3, Агенцијата одобри и потпиша 83 договори во вредност од 8.402.106,00 €, а во Мерката 7 склучени се 49 договори во вредност од 2.242.376,00 €. Во Мерката 9, Агенцијата склучи договор за 12 проекти во вредност од 141.950,00 €.

Во 2021 година ИПАРД Агенцијата објави јавен повик 01/2021 за ИПАРД II Програмата за мерка 7 „Диверзификација на фармите и развој на бизниси“.

Повеќето потпишани договори се однесуваат на набавка на опрема и машини кои имаат краток период на реализација на инвестициите и затоа не се бараше писмо за извештај за напредокот од барателот.

Во однос на побарувањата за плаќање, во текот на 2021 година до ИПАРД Агенцијата пристигнале 4.149 барања за плаќање од сите објавени повици. Тие беа обработени или се уште се обработуваат во тековната година. ИПАРД Агенцијата одобри кумулативни 2.155 барања за плаќање и платени 1.739 побарувања во вкупен износ од 21.488.707,00 €.

Податоците се дадени во табелата за примени, одобрени и платени барања за Мерка 1, Мерка 3, Мерка 7 и Мерка 9, кумулативно од 2018 година до 2021 година.

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7	Мерка 9	Вкупно
Примени барања за исплата во 2018	1.404	57	187	3	1651
Примени барања за исплата во 2019	2.503	122	187	8	2820
Примени барања за исплата во 2020	3.251	183	448	12	3894
Примени барања за исплата во 2021	3.251	183	698	17	4149
Одобрени барања за исплата во 2018	902	30	20	3	955
Одобрени барања за исплата во 2019	1.156	67	23	8	1254
Одобрени барања за исплата во 2020	1.485	101	60	12	1658
Одобрени барања за исплата во 2021	1.917	118	103	17	2155
Вкупно одобрена сума за исплата во 2018	116	8	0	3	127
Вкупно одобрена сума за исплата во 2019	801	28	7	7	843
Вкупно одобрена сума за исплата во 2020	1.217	55	13	8	1293
Вкупно одобрена сума за исплата во 2021	1.595	83	49	12	1739
Исплатена сума во 2018	452.878	546.071	0	3.836	1.002.786

Исплатена сума во 2019	5.772.283	4.180.095	59.921	9.319	10.021.618
Исплатена сума во 2020	7.418.942	6.264.792	662.775	21.126	14.367.635
Исплатена сума во 2021	10.702.275	8.402.106	2.242.376	141.950	21.488.707

Во текот на 2021 година ИПАРД Агенцијата изврши административни контроли на сите поднесени барања. Дополнително, наведени се причините за одбивање на барањата пред потпишувањето на договорите:

Комплетност:

- барателот не доставил одговор во рок од 15 дена по добиеното известување за пополнување на барањето;

Јавен повик	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Сите	576	30	3

- Барателот доставил одговор во рок од 15 дена по добиеното известување за пополнување на апликацијата, но недостасувале некои документи или доставените документи не биле валидни.

Јавен повик	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Сите	32	6	92

Прифатливост:

- капитална/семејна врска помеѓу добавувачите или помеѓу добавувачот и барателот;

Јавен повик	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Сите	/	/	2

- пропорционално зголемување на цените на доставените понуди (надуени цени во понудите), што укажува дека понудите не се издадени од независни добавувачи;

Јавен повик	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Сите	2	2	4

- предложената инвестиција не е прифатлива во ИПАРД Програмата;

Јавен повик	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Сите	236	7	163

- при административната обработка на барањата констатирано е дека изборот за најдобра понуда се врши пред да ги достави понудите, што укажува дека барателот не ја почитувал процедурата за избор на најсоодветен добавувач, прво го избрал добавувачот, а потоа ги добил понудите.

Јавен повик	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Сите	1	1	2

Причините за одбивање на примени барања се неисполнување на критериумите од ИПАРД Програмата. Во решението за отфрлање на барањата е содржан список со сите детали за одбивање, а во табеларен приказ наведени се причините за одбивањето во согласност со образецот за акредитација.

Во текот на 2021 година, Секторот за одобрување на плаќања одби/поништи 10 барања за плаќање. Причините за отфрлање на побарувањата/откажување на договори се прекршување на договорот, не се доставени барања за плаќање. Непочитување на законските одредби дека

барателот е должен да поднесе барање за исплата во одредено време, дефинирано во договорот.

Причини за издавање Решенија за наплата на средства: прекршување на договорот, преплатување, административна грешка.

Што се однесува до контролите на лице место, Секторот за контрола на лице место вкупно изврши:

- 235 контроли на лице место пред одобрување:
 - 150 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 1
 - 85 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 7
- 333 контроли на лице место пред исплата:
 - 265 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 1
 - 28 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 3
 - 40 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 7
- 174 ex-post контроли на лице место:
 - 172 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 1/101
 - 1 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 3/103
 - 1 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 7/302

Секторот за контрола на лице место вкупно изврши 5 контроли за скриени работи за време на реализација на инвестицијата:

- 3 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 3
- 2 контроли на лице место за инвестиции во Мерка 7

4.3.3 Критични прашања во спроведувањето на ИПАРД Програмата

Во 2021 година, по измената на ИПАРД-Програмата 2014-2020 година (комплетноста на барањата е задолжителна), Агенцијата соодветно направи одредени измени во внатрешните процедури (воведување комисија за проценка при утврдување на референтни цени) и контролните листи според предложените измени. Дополнително, една од најзначајните измени за новиот програмски период е што Агенцијата по службена должност ќе ја добие што е можно повеќе потребната документација, со што би се овозможило да се скрати постапката за аплицирање, односно да се скрати постапката за одобрување на барањата.

Резиме на напредок од спроведувањето на финансиската поддршка на заедницата

Најкритични прашања и понатаму остануваат капацитетите на човечките ресурси и временската рамка за обработка на барањата. Со оглед на тоа што бројот на барања пристигнати на јавните повици се зголемува, сегашниот човечки капацитет е предизвикан да ги запази роковите утврдени со закон за обработка на пријавите и барањата за плаќање.

При обработката на побарувањата за плаќање во 2021 година, Агенцијата наиде на проблеми при обработката на барањата за плаќање, потешкотии на корисниците во обезбедување на потребната документација, обезбедување доказ за потеклото на материјалите и опремата, навремено и правилно ажурирање на сметководствената евиденција.

Конкретните проблематични области се гледаат во почитувањето на роковите и одредбите наведени во договорот за кофинансирање.

Техничката спецификација за мерката 9 (ОРБИС) од ИПАРД Агенцијата е доставена до Телото за управување со ИПАРД и се очекува да биде доставена документација за спроведување на набавката.

4.3.4 Резултати од направените контроли на лице место и идентификуваните нерегуларности

Не се констатирани и пријавени неправилности при спроведувањето на контролите на лице место.

4.4 Извештај за работата на Комитетот за следење на ИПАРД

Решението за формирање Комитет за следење на ИПАРД II е потпишано од страна на Министерот во октомври 2017 година. Во текот на 2020 и 2021 година поради пандемијата КОВИД 19, некои членови не учествуваа активно во работата на Комитетот. Затоа и во согласност со Деловникот за работа на Комитетот за следење, Телото за управување го ажурираше статусот на членовите во Комитетот во ноември 2021 година. Промени има и кај претставниците на невладините. Имено, иако во неколку наврати беше побарано од Телото за управување орган, Сојузот на стопанска комора не предложи претставник во Комисијата. Дополнително, уште две организации беа исклучени од работата на Комитетот (Здружение на земјоделци на Македонија и Сојуз на земјоделски производители-СПАС), бидејќи престанаа да постојат и нивни претставници не присуствуваа на состаноците на Комитетот. Националната федерација на фармери е воведена како нова членка во работата на Комитетот.

Со новата Одлука за формирање на Комитетот за следење на ИПАРД Програмата 2014-2020, Комитетот го сочинуваат 32 претставници, 14 владини претставници (4 од МЗШВ), 17 претставници на социјалните и економските партнери и претседавачот.

Од своето основање во јануари 2016 година, Комитетот за следење на ИПАРД одржа 9 состаноци. Состаноците на Комитетот се организираат со помош на поддршката обезбедена со мерката за техничка помош. Компанија ангажирана во 2021 година ќе го поддржи Телото за управување во организација на состанокот на Комитетот за следење до средината на 2023 година.

Главни одлуки донесени од Комитетот за следење во текот на 2021 година:

- Комитетот за следење на ИПАРД го разгледа и усвои (по писмена постапка) Годишниот извештај за спроведување на ИПАРД Програмата за 2020 година.
- Комитетот за следење на ИПАРД ја разгледа и усвои (по писмена постапка) третата модификација на ИПАРД Програмата 2014-2020 година.
- Комитетот за следење на ИПАРД го разгледа и усвои Акциониот план за активностите предвидени во мерката техничка помош за 2022 година (АПТА 2022).
- Комитетот за следење на ИПАРД го разгледа и усвои Годишниот акциски план за комуникација и публицитет за 2022 година за ИПАРД Програмата 2014-2020 година.

4.5 Евалуација на ИПАРД Програмата

Евалуацијата има за цел да го подобри квалитетот, ефективността и конзистентноста на помошта од фондовите на Унијата и стратегијата и спроведувањето на ИПАРД II Програмата. ИПАРД II Програмата ќе биде предмет на ex-ante и ex-post и, онаму каде што Комисијата смета дека е

соодветно, привремени евалуации спроведени од независни оценувачи под одговорност на Телото за управување.

Во насока на подготовка на ИПАРД Програмата 2021-2027 година, реализирана е активност за набавка на услуги за ex-ante евалуација на ИПАРД Програмата 2021-2027 година со поддршка од мерката техничка помош. Целта на ex-ante евалуацијата е да му обезбеди на МЗШВ независна и надворешна евалуација на нацрт ИПАРД III Програмата со цел да се подобри нејзината релевантност, кохерентност, квалитет, ефикасност, ефективност, додадена вредност на ЕУ, конзистентност и синергија со релевантни политики, онаму каде што е соодветно и неопходно. Конечниот извештај е одобрен на 8 ноември 2021 година и ќе биде приложен како анекс на ИПАРД Програмата 2021-2027 година.

Главна, ограничениот капацитет и знаење во методите за евалуација, вклучително и методите за примарно собирање податоци во Телото за управување и доцнењето во доставувањето на податоците од ИПАРД Агенцијата остануваат како главна пречка за имплементација на системот за евалуација, што ќе го поддржи подобрувањето на целокупната имплементација на програмата. Доцнењето на информации и пренос на податоци од ИПАРД Агенцијата поради рачна обработка на податоците дополнително ги одложува активностите на Телото за управување и оневозможува навремени активности за подобрување на правните документи поврзани со спроведувањето на програмата.

На 9-тиот состанок на Комитетот за следење, претставникот на Телото за управување информираше за резултатите од тековните активности за евалуација, кои го нагласуваат ограничениот капацитет и познавање на методите за евалуација, вклучително и методите за прибирање примарни податоци во Телото за управување, како и доцнењето во доставувањето на податоците од Агенцијата, која останува главна пречка за спроведување на системот за евалуација. Се потенцира ризикот од задоцнети и неконзистентни податоци во врска со објавените јавни повици, бидејќи тоа придонесува за натамошно одложување во подобрувањето на другите законски или програмски барања, како и за целокупната надградба на процесите на имплементација на ИПАРД Програмата.

4.6 Искористување на мерката Техничка Помош

Спроведувањето на мерката Техничка помош се покажа од значајна важност за Телото за управување и за структурите на ИПАРД во целост, бидејќи ИПАРД Агенцијата, Управувачката Структура и различните вклучени засегнати страни имаат индиректна корист од нејзиното спроведување. Во текот на 2021 година, на спроведувањето на мерката големо влијание имаше пандемијата Ковид-19. Имплицираните ограничувања за собирање имаа последици врз реализацијата на некои договори од мерката (организација на состаноци на Комитетот за следење, состаноци со потсекторски групи, работилници и форуми дел од акциите за публицитет на Програмата), особено оние каде што физичко присуство на учесниците беше клучно или поефикасно.

Вкупно, Телото за управување поднесе 17 барања за користење поддршка по мерката Техничка помош во износ од (318.318 € поддршка од ЕУ). Сите барања беа одобрени и договорени од Агенцијата. Завршена е реализацијата на 12 договори, а Агенцијата исплати 141.950 € поддршка од ЕУ.

Процесот на набавка на услуги за евалуација за ex-ante евалуација на ИПАРД III Програмата започна на почетокот на 2021 година и последователно беше завршен до крајот на 2021 година, со изработка на финален извештај, кој е составен дел на ИПАРД III Програмата.

Дополнително, Одделението за техничка помош реализираше набавка за работилница за потребите на Одделението за следење на ИПАРД програмата при Телото за управување. Темата на оваа работилница беше „Подобрување и надградба на ИПАРД системот за следење во пресрет на новиот програмски период“.

Мерката го поддржа и консултативниот процес при изготвување на ИПАРД III Програмата преку организирање состаноци со сите потсекторски групи според секторите опфатени во ИПАРД Програмата и организирање состаноци со ЛАГ. Сите состаноци на потсекторските групи беа реализирани во текот на јули, август и септември за да се презентира нацрт верзијата на ИПАРД Програмата 2021-2027 година. Дополнително, во овој извештаен период беше одржан еден состанок со регистрирани и потенцијални ЛАГ.

Имајќи предвид дека спроведувањето на ИПАРД II Програмата влезе во својата завршна фаза, вработените во Телото за управување започнаа со планирање (подготвени ToR и тендерско досие) на кампања за публицитет со цел да се презентираат успешни примери од имплементацијата на ИПАРД и да се задржи јавноста информирана и подготвена за новата ИПАРД III Програма.

Во октомври започнаа активностите за набавка на услуги за дизајн и одржување на веб-страница на ИПАРД Агенцијата, набавки за контрола на капитално поврзување помеѓу различни правни лица (исто така за Агенцијата) и набавка на работилница за обука на членовите на Комитетот за следење. Сите овие набавки се во различна фаза на реализација. Резултатите се очекуваат на почетокот на 2022 година.

Зајакнати се и техничките (канцелариски) капацитети на Телото за управување со помош на поддршката од мерката. Во текот на 2021 година се извршени две набавки на канцелариски материјал.

Предвидени активности за набавка во АПТА 2022:

Во декември 2021 година, на 9-тиот состанок на Комитетот за следење на ИПАРД II, беше усвоена АПТА за 2022 година. Предмет на набавка се следните активности:

- Обука за членовите на Комитетот за следење - организациска поставеност и улога на целокупната ИПАРД структура, улогата на членовите на Комитетот, важноста на придонесот на членовите во процесот на имплементација на ИПАРД, во индикативен износ од 12.000 €.
- Превод на Програмски документи во индикативен износ од 8.000 €.
- Учество на национални претставници на посети и семинари во индикативен износ од 65.000 €.
- Обука за подготовка на потенцијални ЛАГ за имплементација, анализа на состојбата со бројот на општини вклучени во ЛАГ, ревизија на постоечките стратегии, ангажирање експерти за развој на стратегии во индикативен износ од 12.500 €.
- Канцелариски материјали и тонери во индикативен износ од 2.500 €.
- Организација на состаноци за формирање на национална мрежа за рурален развој во индикативен износ од 2.500 €.

- Средба со потсекторски групи според секторите опфатени во ИПАРД Програмата во индикативен износ од 2.500 €.
- Синхронизација на процедурите на Агенцијата со критериумите од новата Програма за постоечки мерки во индикативен износ од 2.500 €.
- Воспоставување на процедури за нови мерки (мерка 4, мерка 5, мерка 10) во индикативен износ од 2.500 €.
- Подобрување на системот за спроведување на мерката ИПАРД техничка помош во индикативен износ од 15.000 €.
- Обука за публицитет на ИПАРД со цел да се подобри транспарентноста, видливоста и информираноста во индикативен износ од 2.500 €.
- Подобрување и надградба на ИПАРД системот за следење во пресрет на новиот програмски период, во индикативен износ од 2.500 €.

4.7 Активности за вклучување на засегнатите страни во спроведувањето на ИПАРД

Телото за управување ги вклучи сите релевантни органи и тела, како и соодветни економски, социјални и еколошки партнери во процесот на консултации за изготвување на програмскиот документ. Резултатите од консултативниот процес се претставени во посебното поглавје 13 од ИПАРД Програмата 2021-2027 година.

Сите активности се реализираа преку организирање состаноци (работилници) со потсекторски групи според секторите опфатени со ИПАРД Програмата 2021-2027. Се одржуваат шест различни работилници кои покриваат различни сектори поддржани од мерките во Програмата.

Покрај тоа, се одржаа посебни консултации со АПРЗ како краен корисник според мерката 10 „Советодавни услуги“ и добиените коментари и предлози се сметаат за многу корисни и се вклучени во нацрт мерката.

Дополнително, персоналот на Телото за управување учествуваше во презентациите на можностите што им ги даваше ИПАРД II Програмата на потенцијалните корисници врз основа на покани од различни здруженија и синдикати (стопанска комора, здруженија на земјоделци, задруги итн.).

Во однос на подготовките за имплементација на мерката LEADER, Телото за управување продолжи со координативните состаноци со претставници на мрежата за рурален развој и колеги од МЗШВ од Секторот за рурален развој. Имајќи предвид дека имплементацијата на мерката се пилотира преку националната програма за рурален развој, на средбите се разговараше за искуствата и проблемите со кои се соочува ЛАГ, но беа разменети и идеи за подобрување на имплементацијата во иднина кога мерката ќе се спроведува преку ИПАРД.

Во рамките на кампањата за комуникација и публицитет, беа одржани повеќе настани (работилници, форуми, состаноци) со цел да се подобри соработката помеѓу ИПАРД структурите и помеѓу ИПАРД структурите и другите засегнати страни (технички тела, невладини организации, консултанти). Директната комуникација со засегнатите страни на овие настани придонесе за значителни подобрувања во спроведувањето на Програмата, како и зголемена соработка и доверба на надворешните чинители во структурата на ИПАРД во пресрет на новиот програмски период.

Вклучувањето на засегнатите страни, исто така, е обезбедено во работата на Комитетот за следење со учество на претставници од различни интересни групи како членови на Комитетот. Следниве членови во Комитетот за следење се претставници на различни засегнати страни и економски и социјални партнери:

1. претставник од Стопанската комора на Македонија;
2. претставник од Стопанската комора на северозападна Македонија;
3. претставник од Македонската асоцијација на преработувачи;
4. претставник од Националната федерација на фармери на Северна Македонија;
5. претставник од Занаетчиска комора;
6. претставник од Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје;
7. претставник од Универзитетот Гоце Делчев - Штип;
8. претставник од Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС);
9. претставник од Мрежата за рурален развој;
10. претставник од Факултетот за ветеринарна медицина - Скопје;
11. претставник од Движењето на екологистите на Македонија;
12. претставник претставник на Agro-Leader;
13. претставник од ЛАГ Пелагонија;
14. претставник од Мрежата на млади фармери;
15. претставник од Здружението на рурална коалиција Куманово;
16. претставник од Здружението на здруженија на граѓани - Здружение на земјоделци;
17. претставник од Здружението на производители на извозници на вино и други пијалаци од грозје „Вина од Македонија“ – Скопје.

4.8 Публицитет и информирање за спроведувањето на Планот за комуникација

Активностите наведени подолу, се спроведуваат во согласност со Годишниот акциски план за комуникација и публицитет на ИПАРД Програмата за 2021 година и според протоколи или преку електронска комуникација како што налага глобалната пандемија. Планираните активности се однесуваат посебно на:

- Организирање (on-line или со физичко присуство) на ИПАРД инфо едукативни денови преку промовирање на успешни примери;
- ИПАРД форуми (он-лајн или со физичко присуство) за поуспешна имплементација на ИПАРД Програмата 2014-2020 година;
- ИПАРД работилници (он-лајн или со физичко присуство) за подготовка на формулари за ИПАРД, објавување Јавни повици;
- Настапи/интервјуа во електронски медиуми и весници;
- Објавување на листата на крајни корисници на средства од ИПАРД Програмата;
- Изработка и дистрибуција на формулари за аплицирање и насоки посветени на ИПАРД 2014-2020;
- Подготовка и дистрибуција на брошури посветени на публицитетот на ИПАРД 2014-2020;
- Креирање и објавување аудио и видео клипови;
- Ажурирање на веб-страницата: www.ipard.gov.mk.

Институции одговорни за спроведување на горенаведените активности во согласност со нивните надлежности и функции се Телото за управување и ИПАРД Агенцијата.

РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ

Организација на ИПАРД информативни (инфо) денови

Организирањето на ИПАРД информативно-едукативните денови се одвиваше во период пред и за време на објавените јавни повици за конкретна мерка. Во овој период од мај до декември 2021 година (периодот помеѓу два состаноци на Комитетот за следење) институциите одговорни за спроведување на планот за јавност, организираа и реализираа 9 (девет) инфо дена во врска со јавниот повик 01/2021.

Најавата на јавниот повик 01/2021 беше на 30 април, а јавниот повик беше објавен на 7 јули и беше отворен до 6 септември.

Активностите за публицитет во врска со јавниот повик 01/2021 година беа спроведени во јули/август во следните општини: Берово, Кочани, Охрид, Вевчани, Маврово, Ресен, Крушево, Кратово и Демир Капија. Во овие општини надворешните целни групи, како општата јавност и руралното население, потенцијални корисници на мерката 7, беа информирани за можностите за финансирање со овој последен јавен повик во рамките на ИПАРД Програмата 2014-2020 година. Инфо деновите беа посетени од повеќе од 140 учесници. Информациите за планираните публицитетни активности беа доставени до стопанските комори, занаетчиските здруженија, други здруженија, портали, земјоделски задруги, мрежата за рурален развој, Националната федерација на фармери и други институции, по е-пошта, и од нив беше побарано да ја дистрибуираат оваа информација до нивните членови и/или објавени на нивните веб-страници.

Директни информации

Доставувањето на информациите, по телефон и електронска пошта, до потенцијалните корисници се врши континуирано, односно во телефонскиот центар на ИПАРД Агенцијата и Телото за управување. Информациите за публицитет се даваат и преку е-пошта, телефонски комуникации и директно во просториите на Секторот за ИПАРД на МЗШВ. Во последните неколку месеци примени се над 150 повици и поставени повеќе од 38 прашања.

Прашањата кои беа поставени низ веб-страницата на Агенцијата се однесуваат на објавувањето на последниот јавен повик и други мерки од ИПАРД Програмата. Почестите прашања се поврзани со приоритетните сектори, на пример: дали здруженијата на пчелари се подобни за апликанти, каде може да се најде комплетот документи за аплицирање, кој има право да аплицира и кои се прифатливите инвестиции, прашањата за обновлива енергија, подобните расходи за сите три мерки и многу други поврзани со мерките од ИПАРД Програмата. Најчесто се поставуваше прашањето кога ќе се донесе ИПАРД III и кога ќе биде објавен првиот јавен повик и кои се новостите поврзани со мерките од ИПАРД Програмата 2021-2027 година.

Прашањата и одговорите поставени од заинтересираните страни, преку е-пошта и на организираните настани од страна на Телото за управување, се објавени на веб-страниците на Телото за управување и ИПАРД Агенцијата во делот најчесто поставувани прашања (НПП).

Појавување на национални и локални медиуми

Во овој период имаше значителен број на настапи, соопштенија и интервјуа на националните и локалните радио и телевизиски канали како дневни весници и интернет портали (повеќе од 160 соопштенија за печатот). Најголем дел од огласите се однесуваат на Јавниот повик 01/2021 за мерка 7. Во врска со соопштенија и интервјуа, службениците од ИПАРД Агенцијата имаа едно интервју за МИА (Македонска информативна агенција) кое беше емитирано на повеќе медиуми.

Објавување на листата на крајни корисници на ИПАРД Програмата 2014-2020

Списокот на крајни корисници е квартален и се објавува на веб-страницата на ИПАРД Агенцијата.

Подготовка и дистрибуција на формулари за аплицирање, упатства, брошури и постери посветени на програмата ИПАРД 2014-2020

Печатените упатства за корисниците кои беа дистрибуирани за време на кампањата за публицитет се испечатени со претходен договор за публицитет (мерка за техничка помош), а некои од упатствата и формуларите за аплицирање беа испечатени како расход на Министерството бидејќи беа изменети за јавниот повик 01/2021. За мерката 7 дополнително се испечатени вкупно 990 документи, упатства, формулари за аплицирање и брошури кои ги опфаќаат последните измени во документите и публицитетните материјали. Материјалите што се испечатени за цел на Јавниот повик се:

- Барања за користење на средства за мерка 7 – 300 примероци
- Упатство за корисници на средства – 300 примероци
- Брошури на македонски и албански јазик – 390 примероци

Ажурирање на веб-страницата www.ipard.gov.mk

Веб-страницата на ИПАРД (www.ipard.gov.mk) е ажурирана и одржувана од договорениот давател на услуги до 25 јуни 2022 година. Понатаму, направени се измени во подменито како дел од главното мени за следење на ИПАРД 2014-2020, каде што е додадено ново подмени (именувани извештаи и табели со индикатори) со цел да се исполнат барањата за процесите на следење и известување.

Во текот на 2021 година, страницата покажува добра статистика за сообраќај како што следува:

- Корисници на веб-страницата 18.362,
- Нови корисници 17.663,
- Вкупно прегледи на страници 91.934.

Имајќи предвид дека имплементацијата на Програмата влегува во завршна фаза, Телото за управување соодветно ја планира следната кампања за комуникација и публицитет, со посебен осврт на научените лекции од спроведувањето на ИПАРД, промоција на добри практики и успешно реализирани проекти, како како и одржување на високиот интерес на потенцијалните баратели за ИПАРД преку рекламирање на Програмата на директни состаноци.

5. Финансиски табели кој ја покажуваат поддршката на Унијата, националната поддршка и вкупните трошоци по мерка и сектор

Табела 30: Финансиско спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

	Сектор	Одобрени		Исплатени	
		Вкупно јавни трошоци	ЕУ придонес	Вкупно јавни трошоци	ЕУ придонес
M1	Сточарство	3.838.903	2.775.551	1.853.626	1.390.222
	Растително производство	22.420.700	16.910.939	12.463.246	9.292.914
	Преработка на фарма	96.443	72.333	17.048	12.786
	Производство на енергија од обновливи извори	8.470	6.353	8.470	6.353
M3	Млеко и млечни производи	2.130.521	1.597.916	1.023.064	767.299
	Месо и месни производи	4.092.978	3.069.734	3.727.725	2.801.156
	Преработка на овошје и зеленчук	15.447.087	11.728.249	4.680.656	3.504.084
	Мелничка индустрија	662.860	497.145	234.138	175.604
	Масти и масла	32.821	24.616	12.826	9.620
	Винарство	4.186.246	2.996.724	1.322.476	991.857
	Производство на енергија од обновливи извори	/	/	/	/
	Алтернативно производство	682.434	511.374	255.857	183.041
M7	Преработка на храна и пијалоци	1.109.882	827.670	49.614	37.211
	Изработка на непрехранбени производи	6.794.269	5.164.667	1.693.711	1.282.493
	Занаетчиство	/	/	/	/
	Услуги во земјоделството	44.012	33.009	29.577	22.185
	Услуги за руралната популација	1.247.154	897.866	/	/
	Рурален туризам	3.050.454	2.259.112	955.769	717.446
	Производство на енергија од обновливи извори	/	/	/	/
	Комитет за следење	391.612	312.836	160.551	136.468
M9	Информирање и публицитет	5.392	4.584	5.392	4.584
	Евалуација на ИПАРД	1.056	898	1.056	898
	Поддршка на други мерки	/	/	/	/
Вкупно		66.243.294	49.691.576	28.494.802	21.336.221

Извор: Тело за управување, Табела за следење и евалуација, 2022

Имајќи ги предвид карактеристиките на македонското земјоделство, понапредниот и поразвиен растителен сектор (зеленчук, лозја и овоштарници, производство на жита и индустриски култури) видливи преку македонските земјоделски извозни производи, имплементацијата на мерката 1 е највисока во секторот за растително производство. Од 3.215 поднесени барања во мерка 1, 3.154 се за растително производство, 81 за сточарство, 11 за преработка на фарми и 5 за производство на енергија од обновливи извори.

Состојбата се одразува и на реализацијата по сектори во мерката 3. Преработка на овошје и зеленчук е најатрактивен сектор во мерката 3. Од поднесените 183 барања, 86 се во преработка на овошје и зеленчук.

Интересот и поддршката за ИПАРД во мерката 7 е поделена во различни сектори, при што најголемиот дел од поддршката е концентрирана во производството на непрехранбени производи и промоција на руралниот туризам.

Табела 31: Годишни исплати кон корисници во 2021

Мерка	ЕУ придонес	Национален дел	Приватен дел	Вкупно трошоци
Мерка 1	3.283.332	1.178.784	1.607.910	6.070.026
Мерка 3	2.137.313	813.401	1.923.437	4.874.151
Мерка 7	1.579.601	521.228	818.038	2.918.867
Мерка 9	120.824	31.509	0	152.333
Вкупно	7.121.069	2.544.922	4.349.385	14.015.377

Извор: Тело за управување, Табели за следење и евалуација, 2022

Табела 32: Кумулативни исплати кон корисниците

Мерка	ЕУ придонес	Национален дел	Приватен дел	Вкупно трошоци
Мерка 1	10.702.275	3.640.115	7.455.964	21.798.354
Мерка 3	8.402.106	2.906.150	11.188.579	22.496.835
Мерка 7	2.242.376	742.152	1.348.581	4.333.109
Мерка 9	141.950	35.237	/	177.187
Вкупно	21.488.707	7.323.654	19.993.124	48.805.485

Извор: Тело за управување, Табели за следење и евалуација, 2022

Табела 33: Финансиски перформанси (јавни трошоци (ЕУ + национални трошоци) наспроти последниот одобрен финансиски план)

Мерка	ЕУ придонес (А)	Национален дел	Вкупно јавни трошоци	ИПАРД Програма финансиски план (ЕУ придонес) ¹² (Б)	Финансиски перформанс (А/Б)
Мерка 1	10.702.275	3.640.115	14.342.390	12.780.000	83,7%
Мерка 3	8.402.106	2.906.150	11.308.256	11.230.000	74,8%
Мерка 7	2.242.376	742.152	2.984.528	6.830.000	32,8%
Мерка 9	141.950	35.237	177.187	160.000	88,7%
Вкупно	21.488.707	7.323.654	28.812.361	31.000.000	69,3%

Извор: Тело за управување, Табели за следење и евалуација, 2022

¹² Земени се предвид финансиските алокации од 2014, 2015, 2016, 2017 и 2018.

6. Координација на ИПАРД фондовите со националното финансирање, други ИПА компоненти, МФИ и донаторска поддршка

а. Механизми и активности за координација на ИПАРД

Следниве власти и одговорни тела се назначени за управување и спроведување на ИПАРД програмата 2014-2020:

- Управувачката Структура е задолжена за задачи за финансиско управување со помошта според ИПА, под одговорност на НАО (одговорности наведени во член 7 од секторскиот договор).
- Главните функции и одговорности на Телото за Управување, наведени во член 8 од Секторскиот договор, се фокусираат на следење, евалуација, известување, координација и јавност на ИПАРД програмата.
- ИПАРД Агенцијата (одговорности наведени во член 9 од Секторскиот договор) ги извршува сите задачи во врска со извршувањето плаќања на крајните корисници.

Координацијата помеѓу горенаведените структури беше реализирана пред се преку работната група, формирана од министерот со членови од Телото за Управување со ИПАРД, Секторот за рурален развој при МЗШВ, ИПАРД Агенција, како и НАО и Управувачката Структура.

Работната група имаше редовни (неделни состаноци) во текот на целиот извештаен период на овој извештај.

б. Комплементарност на ИПАРД-помошта со националното финансирање

За да се обезбеди комплементарност на ИПАРД со националното финансирање и да се избегнат какви било преклопувања помеѓу Националната програма за финансиска поддршка на руралниот развој и ИПАРД II, беа преземени следниве мерки:

- Министерот формираше Работна група (членови од ТУ со ИПАРД, Сектор за рурален развој при МЗШВ, ИПАРД Агенција, а повремено и НАО/УС) за решавање на ова прашање и да се избегне какво било преклопување помеѓу ИПАРД и Националната програма за РД (НРДП). Работната група ги разгледува мерките за НРДП, видовите корисници, поддржаните производни сектори и видовите инвестиции секоја година пред објавувањето на јавниот повик под НРДП.
- Нацртот на НРДП (годишна програма) е разгледан од Телото за управување со ИПАРД кое препорачува кои мерки/подмерки може да се спроведат за да се избегне преклопување со ИПАРД.
- Во рамките на процедурите на ИПАРД Агенцијата (Сектор за исплата) има список со кој се елиминира можноста корисник на ИПАРД да имал корист во минатото со финансиска помош за слична мерка / активност според НРДП.
- Телото за управување со ИПАРД достави писмо до ИПАРД Агенцијата и даде преглед за да утврди дали некои проекти субвенционирани во рамките на националните шеми се субвенционирани и според ИПАРД I и II како што е побарано од ГД Агри (Ref: Ares (2018) 5526646 - 29/10/2018 година)

Овие активности ја спречуваат можноста за финансирање на истите видови инвестиции од двете Програми и обезбедуваат можност за заштеда на средства од националниот буџет и користење

на доделените средства од ИПАРД програмата. Во исто време, соработката помеѓу Телото за управување и Секторот за рурален развој се подобри, особено во процесот на планирање на мерките финансирани од националната програма, со цел да се избегне преклопување на мерките за финансирање инвестиции. Ваквите подобрени услови и спроведените препораки доведоа до надминување на наодот на ревизијата (ревизија на системот на Органот за ревизија во 2017 година) поврзана со комплементарноста меѓу програмите.

с. Комплементарност на помошта ИПАРД со другите компоненти на ИПА

И Раководителот на Телото за управување и директорот на АФПЗРР се номинирани членови на Комитетот за следење на ИПА и редовно учествуваат на заедничките состаноци.

Секторот за ЕУ на МЗШВ е одговорен за следење на договорите поврзани со ИПА поддршка доделена за сектори во земјоделството и руралниот развој и затоа е одговорен за вкрстена проверка на можното преклопување во случаи на барање на Телото за управување и ИПАРД Агенцијата. Одделот за интеграција во ЕУ на МЗШВ ги вклучува и Телото за управување и ИПАРД Агенцијата во процесот на планирање на помошта за ИПА во најголема можна мера за да се избегне какво било потенцијално преклопување помеѓу проектните активности и оваа програма и да се насочи помошта за надополнување на акциите на оваа програма .

d. Комплементарноста на ИПАРД-помошта со другите МФИ и донаторската поддршка

Координацијата помеѓу инструментите за донаторска помош и ИПА се заснова на интеграција на функцијата за координација во рамките на Секретаријатот за европски прашања под раководство на НИПАК. Во исто време, НИПАК е назначен од Владата како одговорен за координација на странската помош.

Што се однесува до МФИ, НАО исто така делува како државен советник во МФ што ја координира употребата на средствата на МФИ.

7. Заклучоци од спроведувањето во 2021 година

Голем број на барања и интерес за инвестиции во рамките на ИПАРД Програмата 2014-2020 година. Бројот на поднесени барања на 7 јавни повици достигна 4.132 (побарани се 220.059.342 € придонес од ЕУ). Бараната сума за поддршка за сите пристигнати барања до сега го надмина програмскиот период 2014-2020 расположливиот буџет за приближно 3,5 пати. Најголем дел од бараните средства (околу 118 милиони евра) се за мерката 7 (во делот на инвестиции во обновливи извори на енергија), каде што стапката на одобрување на барањата е најниска (12%). Во таа насока, Телото за управување направи измени на мерката 7 во првата измена на Програмата, а Агенцијата ги исклучи инвестициите во обновливи извори на енергија од следните јавни повици во мерката 7.

Релативно бавен процес на одобрување на апликациите, кој во зависност од јавниот повик и бројот на поднесени барања траеше помеѓу 4 и 15 месеци (види Табела 22). Недостатокот на персонал во Агенцијата (особено Секторот за одобрување на плаќања) и проблемите при добивање на референтни цени особено за инвестициите кои се посложени и оние кои вклучуваат градежништво се главните причини за бавната обработка на барањата.

Процесот на одобрување на барањата е забрзан по првата измена на Програмата (комплетноста на барањата е задолжителна) и со спроведување на публицитетни активности кои резултираа со подобрен квалитет на барањата. Дополнително, беше договорена трансформација на процесот на поднесување барања од рачно во електронско како соодветно решение за ова прашање. Со цел да се олесни трансферот кон електронска обработка на барањата, Агенцијата добива поддршка од ЕУ преку проектот „Прилагоден софтвер за интегриран административен и контролен систем (IACS)“ - EuropeAid/139016/DH/SER/MK. Во опфатот на проектните модули за Сектор за одобрување на проекти (процес на склучување договори), Сектор за теренска контрола (процес на контрола), Сектор за авторизација на плаќања (процес на плаќање) и Телото за управување (пристап само за читање за целите за следење и известување) се предвидува да се развијат. Резултатите од проектот се очекуваат во 2022 година и имајќи предвид дека имплементацијата на Програмата е при крај, тие ќе бидат искористени за подобрување на имплементацијата на Програмата во следниот програмски период.

Добро познавање и информации за можностите што ги нуди ИПАРД Програмата 2014-2020 година кај потенцијалните корисници кои придонесоа за голем број барања. Високото ниво на свесност за можностите што ги нуди Програмата и запознавањето со нејзините критериуми и детали, во голема мера се должи на обемната кампања за публицитет на Програмата што ја спроведува Телото за управување со ИПАРД во соработка со ИПАРД Агенцијата, АПРЗ и други засегнати страни (здруженија на земјоделци, консултанти, претставници од технички тела). Покрај форумите и работилниците, кампањата вклучуваше и средби лице в лице со потенцијалните корисници, пред објавувањето на јавните повици, овозможувајќи им на потенцијалните корисници однапред да добијат сигурни и квалитетни информации за Програмата.

Мерката за техничка помош се покажа како **доста корисна за процесот на имплементација.** Имено, по бавниот почеток на спроведувањето на оваа мерка во 2017 година, до крајот на 2021 година се реализирани вкупно 17 договори (0,3 мил. € придонес на ЕУ), од кои 12 набавки (договори) се реализирани со вкупен износ од 0,15 милиони евра Придонес на ЕУ, со што придонесува за подобрена имплементација на Програмата, особено во однос на публицитетот

на Програмата, како и рационализирање на одредени аспекти од спроведувањето на Програмата.

Координацијата меѓу структурите на ИПАРД може да се подобри, особено во однос на размената на податоци помеѓу ИПАРД Агенцијата и Телото за управување неопходна за целите на следење и евалуација. Предвиденото воспоставување систем за електронска обработка на апликациите во Агенцијата ќе предизвика подобрување на процесот на размена на податоци, следење и евалуација и известување, имајќи предвид дека ќе овозможи пристап само за читање до системот на Агенцијата за друго управување со ИПАРД структури.

АНЕКС 1:

Табели со показатели за следење и евалуација на ИПАРД Програмата 2014-2020

Статус: 31.12.2021